

TARU®-OPAS

LUKUTAIDON KEHITTÄMISEEN
JA KIRJALLISUUSKASVATUKSEEN



Kirjoittajat:

Juli-Anna Aerila ja Merja Kauppinen, TARU® - Tarinoilla lukijaksi -mallin kehittäjät
<https://tarinoillalukijaksi.fi/>

Kuvitus ja taitto:

Esa Vehmassalo

Kehittämiskeskus Opinkirjo ja TARU® - Tarinoilla lukijaksi

<https://opinkirjo.fi>

ISBN 978-952-5853-90-2 (painettu)

ISBN 978-952-5853-91-9 (PDF)

CC-BY-NC

1. TARU® tuo selkeyttä lukemisen ja kirjallisuuskasvatuksen pedagogiikkaan	9
2. TARU®-mallit	13
2.1 MSM-malli lukemisen lisäämiseen ja lukemisen kulttuurin kehittämiseen	14
2.2 TARU®-osaamismalli luetun jäsentämiseen ja arviointiin	16
3. TARU®-kehittämismalli lukemisen tavoitteelliseen kehittämiseen, seurantaan ja monipuoliseen arviointiin	19
4. TARU®-muistilista opettajille lukutaidon kehittämiseen.	23
5. TARU®-menetelmät.	25
5.1 Lukuteatteri	26
5.2 Hybridikirja.	32
5.3 Ennakointikertomus	38
5.4 Muotokuvakollaasi.	43
5.5 Hiljainen kirja.	47
5.6 Kamishibai-teatteri	52
5.7 Iltasatukirjahylly	57
6. TARU®-materiaalit	65
6.1 Sarjakuva - nyt	66
6.2 Lukuvirta (Reading River)	67
6.3 24 tunnin haaste	68
6.4 Eläinhahmot oman lukijuuden kuvaajana.	69
6.5 Lukukokemuskortit.	78
6.6 Oppilaan työskentelyn, lukemisen ja kirjoittamisen itsearviointi	95
7. Agneta Möller-Salmelan terveiset TARU®-oppaan käyttäjälle	96
Lähteet.	100

TERVETULOA TARU®-OPPAAN KÄYTTÄJÄKSI

Media-alan tutkimussäätiö julisti syksyllä 2022 hankehaun “Pelastakaa lukutaito”. TARU® - Tarinoilla lukijaksi -malli sai hankerahaa, jonka avulla innostettiin viides- ja kuudesluokkalaisia suomen- ja ruotsinkielisissä kouluissa lukemaan ja työskentelemään monenlaisten tekstien parissa. Tähän oppaaseen on koottu TARU®-mallien mukaisia toiminnallisia menetelmiä ja materiaaleja, joita voi soveltaa kaikenikäisten lasten ja nuorten lukemaan innostamiseen ja joita myös “Pelastakaa lukutaito” -hankkeessa kokeiltiin.

Tekstiperustainen opiskelu kouluissa ja varhaiskasvatuksessa TARU®-malleja soveltamalla on monialaista. Oppaassa yhdistyvät yhtä hyvin usean oppiaineen kuin monilukutaidon tavoitteet, ja siinä kuvattuihin menetelmiin sisältyy niin tekstien tulkintaa kuin tuottamista. Menetelmät perustuvat omalle tekstien valinnalle ja omien lukukokemusten näkyväksi tekemiselle. Valinnan mahdollisuudet, kokemusten jakaminen ja omannäköisten tuosten laatiminen ovat avaimia mielekkääseen tekstipohjaiseen työskentelyyn, opiskelutaitojen omaksumiseen ja

oppimiseen motivoitumiseen. Työskentelyyn sisältyvät valinnan paikat ja vertaisten tuki kehittävät oppijoiden itseohjautuvuutta, ruokkivat toimijuutta ja tätä kautta rakentavat myönteistä lukijaidentiteettiä.

Suurin osa oppaan oppimistehtävistä (menetelmät) on rakennettu laajemmiksi kokonaisuuksiksi elämyksellisine toteutuksineen sekä laaja-alaisen ja eheyttävän oppimisen periaatteita noudatellen. Menetelmien rinnalla mukana on konkreettisia materiaaleja, joita voi käyttää tukena esimerkiksi kirjallisuuskeskusteluissa tai lukemisen ja lukijuuden arvioinnissa. TARU®-oppaassa onkin oma mallinsa myös tekstien parissa toimimisen arvioinnille. Tämän avulla toiminnan tuotoksia ja prosessia voi tarkastella analyttisemmin ja asettaa oppimiselle tavoitteita.

TARU®-oppaassa tavoitellaan lukijan tiedostumista omista taidoistaan ja kokemuksistaan. Tämä tapahtuu tekemällä oppijan taitoja näkyväksi ja kiinnittämällä lukijuuteen huomiota. Erityistä huomiota kiinnitetään eläytyvään lukemiseen sekä tekstien jäsentyneeseen, tavoitepohjaiseen lukemiseen. Liian harvoin oppilaan on mahdollista seurata lukutaitojensa kehittymistä täsmällisten kriteerien ja niihin liittyvien tehtävien pohjalta. Opas antaa välineitä oppijoille, opettajille ja vanhemmille lukemisen jäsentämiseen, seuraamiseen, tukemiseen ja koko lukemisen prosessin arviointiin.

TARU®-opas sisältää menetelmien ja materiaalien lisäksi runsaasti tietoa oppijoiden lukijuudesta: kiinnostuksen kohteista, mieluisista tekstivalinnoista, tekstiin eläytymisestä ja lukuhistoriasta. Näiden pohjalta opettaja voi ohjata lasten ja nuorten yksilöllisiä lukijapolkuja, tukea tekstivalintoja ja tarjota työkaluja lukutaidon eri osa-alueiden harjaannuttamiseen. Menetelmien ja materiaalien aihepiirit on jätetty tarkoituksella väljiksi ja sovellettaviksi monenlaisiin ryhmiin ja eri oppiaineiden tavoitteisiin ja sisältöihin, jotta opas sopisi eri oppiaineiden opiskeluun, monenikäisille oppilaille ja monenlaisiin tarpeisiin.

TARU®-oppaan parissa mukavia hetkiä toivotellen
Juli-Anna Aerila ja Merja Kauppinen

TARU®-oppaan sisältöjen tutkimuksellista kehittämistä on tukenut Media-alan tutkimussäätiö. Lisämateriaalina ovat **Reetta Niemelän** lukuteatteri- ja luovan ilmaisun tekstit ohjeineen sivustolla <https://tarinoillalukijaksi.fi/>

1.
TARU® TUO SELKEYTTÄ
LUKEMISEN JA
KIRJALLISUUSKASVATUKSEN
PEDAGOGIIKKAAN



TARU® – Tarinoilla lukijaksi -toiminta perustuu lukemisen tutkimuksen pohjalta kehitettyihin malleihin, menetelmiin ja materiaaleihin. Kyseessä on kirjallisuuskasvatusohjelma, jonka tavoitteena on tukea lasten ja nuorten lukijuutta, kasvua ja oppimista. Lukeminen merkitsee uteliaisuutta, kiinnostumista ja intoa – tietoa kiinnostavista asioista ja ymmärrystä siitä, millaiseksi itse haluaisi tulla ja miten olla ja elää maailmassa.

Kaiken TARU®-toiminnan lähtökohta on perinteisen lukutaidon käsitettä laajempi näkemys lukemisen merkityksestä yksilön hyvinvoinnille ja kasvulle. Ajatuksena on, että eri tavoin kerrotut tarinat ja tekstien kautta avautuvat näkymät tarjoavat peilin, kanssakulkijan tai kokemuksellista tietoa elämän eri tilanteisiin. Kun lapselle kerrotaan tarinoita ja avataan erilaisia tekstimaailmoja pienestä alkaen, lapsi kasvaa ajatukseen, että tarinat ja lukeminen ovat tarpeellisia ja että erilaiset tekstit voivat vastata erilaisiin tarpeisiin. Runon kautta voi nousta ymmärrys tunteista ja seikkailutarina auttaa selviytymään haasteista. Näin teksteistä ja niiden ympärille rakentuvista tarinoista muodostuu ihmisenä kasvamisen pohja, joka yhdistää eri-ikäisiä ja eri elämänpiireistä tulevia lukijoita. Oma lukijuus auttaakin verkostoitumaan ja ymmärtämään muita ihmisiä ja erilaisia elämäntilanteita. Koulu ja varhaiskasvatus voivat tukea lapsen ja nuoren oppilaan lukijuutta rakentamalla näitä verkostoja, tarjoamalla kokemuksia erilaisista teksteistä ja tukemalla teksteihin kiinnittymistä elämysten sekä toiminnan kautta.

TARU®-toiminnan mukaisen kirjallisuuskasvatuksen tavoitteena onkin tuottaa iloa, hyvinvointia ja oppimisen kokemuksia kaikille: lapsille ja nuorille, kirjallisuuskasvattajana toimivalle aikuiselle sekä lapsi- tai oppilasryhmälle. Positiiviset kokemukset herättävät halun lukea, jolloin lukutaito kehittyy ja lukijaidentiteetti alkaa muotoutua. Erilaiset lukemisen tavat, kuten kuvien lukeminen valmiista tarinasta tai tarinoiden kertominen omin sanoin, rakentavat merkityksiä tekstiin. Samoin merkityksellisyyskokemuksia syntyy osallisuudesta, kuten tarinoiden tai äänikirjojen kuuntelusta, eläytyvän kerronnan seuraamisesta tai yhteiseen tarinaan eläytymisestä lasten omaehtoisissa leikeissä. TARU®-oppaassa lukeminen käsitetään laaja-alaiseksi toiminnaksi, jonka eri osa-alueita kuvataan viereisellä sivulla olevassa kuviossa (ks. kuvio 1).



Kuvio 1. Kirjallisuuskasvatus laaja-alaisena toimintana.

2.

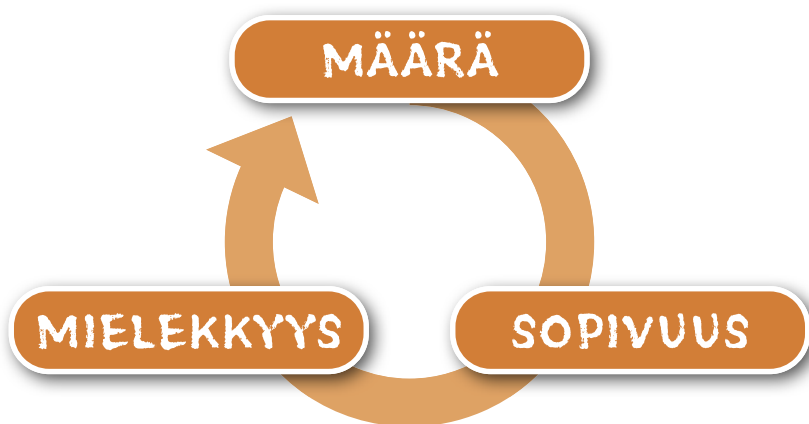
TARU®-MALLIT LUETUN JÄSENTÄMISEEN JA ARVIOINTIIN



TARU®-oppaassa kuvatut menetelmät perustuvat kolmeen malliin: 1) MSM-malli, 2) TARU®-osaamismalli ja 3) TARU®-kehittämismalli. Oppaan TARU®-mallit ovat tutkimuspohjaisia, ja ne perustuvat opettajien kehittämistoimintaan TARU® – Tari-noilla lukijaksi -hankkeissa.

2.1 MSM-MALLI LUKEMISEN LISÄÄMISEEN JA LUKEMISEN KULTTUURIN KEHITTÄMISEEN

Lasten ja nuorten lukijuuden kehittyminen nojaa MSM-mallissa (kuvio 2.) kolmeen kivijalkaan: lukemisen määrään, lukumateriaalin sopivuuteen ja luettuun liitettävän toiminnan mielekkyyteen.



Kuvio 2. MSM-malli

Lukemisen määrää luokassa voi lisätä kirjojen ja muun lukumateriaalin saatavuutta parantamalla, valinnanmahdollisuuksia kasvattamalla (lukumateriaalin, lukutapojen ja lukuympäristöjen suhteen) ja lisäämällä lukemiseen käytettävää aikaa. Lukumateriaalin määrän ja valinnanmahdollisuuksien lisääminen tarkoittaa esimerkiksi yhteistyötä kirjastojen kanssa, erilaisten digitaalisten alustojen hyödyntämistä ja tekstivalikoiman laajentamista perinteisistä kirjoista esimerkiksi erilaisiin media-teksteihin. Uutta luku-aikaa voi etsiä esimerkiksi lisäämällä lukemista muissa op-

piaineissa tai järjestämällä koko koulun yhteisiä lukuhetkiä. Osa huoltajista toivoo enemmän lukutehtäviä lasten ja nuorten vapaa-ajalle.

Pelkkä lukemisen määrän lisääminen ei ole tehokasta tai mielekästä, jos lukumateriaali ei ole **sopivaa** suhteessa lapsen tai nuoren tarpeisiin, mielenkiinnon kohteisiin ja lukutaidon eri osataitoihin. Kaikki lapset ovat yksilöitä: vain kiinnostava ja oikeantasoinen teksti saa uppoutumaan lukemiseen ja kaipaamaan lisää luettavaa. Sopiva luettava on yhteydessä lukemisen määrään: sopiva lukumateriaali lisää luontevasti lukemiseen käytettävää aikaa. Toisaalta sopiva lukumateriaali voi tarkoittaa esimerkiksi äänikirjoja, jolloin lukemiselle voi löytyä kokonaan uusia ajankohtia ja paikkoja.

Lukemisen **mielekkyy**s syntyy keskittymisestä ja rauhoittumisesta tekstin äärelle, sopivasta tekstistä ja mukavasta lukuympäristöstä. Toisinaan on mukava rauhoittua tekstin ääneen itsekseen, toisinaan jakaa tekstin synnyttämiä ajatuksia ja tunteita muiden kanssa. Mukava lukuympäristö ja toimiva lukutapa tai tekstin jatkaminen lukuhetken jälkeen synnyttävät positiivisia mielikuvia lukemisesta ja tukevat tekstiin syventymistä. Lukutuokioissa ja kirjallisuudenopetuksessa lukemiseen liitetään usein valmiisiin kysymyksiin vastaamista tai opettajajohtoista keskustelua. Mielekkäämpää toimintaa ovat lasta ja nuorta aktivoivat ja vuorovaikutukseen kannustavat työtavat. Kaikenlainen luova toiminta, digivälineiden käyttö ja tuettu yhteistyö innostavat toimimaan tekstien parissa.

MSM-mallin mukaisesti toteutettua toimintaa voi eriyttää: Oppija voi määritellä teeman ja sisällön tarkemmin omista kiinnostuksen kohteistaan käsin. Lisäksi tehtävien laajuutta ja vaikeustasoa voi säädellä luettavien tekstien määrän, tuotoksen laajuuden ja kompleksisuuden perusteella.

**NÄIN ARVIOIT MSM-MALLIN
MUKAISTA TOIMINTAA:**

Lisääntyikö oppilaiden lukuaika?

Lisääntyikö kiinnostus monentyyppisiin teksteihin?

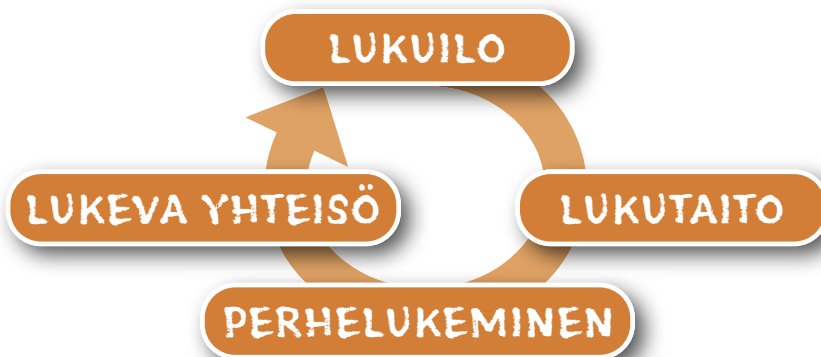
Pystyikö menetelmän avulla eriyttämään toimintaa oppilaiden lukutaidon mukaisesti? Entä toiminnan ohjauksen ja -säätelyn taitojen mukaan?

Pystyikö jokaiselle oppilaalle tarjoamaan riittävästi tukea tiedonhakuun ja -muokkaukseen sekä monimediaisten tekstien tulkintaan ja tuottamiseen?

Tuottiko toiminta iloa?

2.2 TARU®-OSAAMISMALLI LUETUN JÄSENTÄMISEEN JA ARVIOINTIIN

Lukeminen nähdään TARU®-osaamismallissa laaja-alaisena taitokokonaisuutena, joka kehittyy varhaiskasvatuksesta aikuisuuteen jatkuvan ja laaja-alaisen oppimisen ajattelutavan mukaisesti. Osaamismalli auttaa jäsentämään ja arvioimaan lukutaito- ja oppimisessa ja opiskelussa. TARU®-osaamismalli muodostuu neljästä osa-alueesta: lukuilo, lukutaito, perhelukeminen ja lukeva yhteisö (Kuvio 3).



Kuvio 3. TARU®-osaamismalli

TARU®-ilossa keskitytään lukemisen mielihyvälöyttövuuteen. Lukemiseen liittövät positiiviset tunnekokemukset ruokkivat yksilöiden ja yhteisöjen lukemista, mikä mahdollistaa puolestaan teksteihin uppoutumisen ja lukurutiinien muodostamisen. Myös lukumateriaalien tarjonta esimerkiksi kirjavinkkauksin ja lukumateriaalien esillepano tuottavat iloa ja kiinnittävät lukemiseen positiivisia tunteita. Luetusta keskusteleminen ja kirjan sisältöä jatkavat, esimerkiksi taidelähtöiset, tehtävät lisäävät kirjoihin orientoitumista ja lukemiseen sitoutumista. Lukuilon voi nähdä kirjapohjaisena leikkinä, jossa lapset uppoutuvat lukuhetken toimintaan yhdessä muiden kanssa, tai tunnekylläisenä sylinä, jossa lapsi tankkaa läheisyyttä ja uppoutuu tekstin maailmaan turvallisessa ympäristössä.

TARU®-taidossa harjoitellaan tekstien tulkinnan ja tuottamisen taitoja oppimisessa sekä lukutaidon eri osa-alueita. Lukemiseen kuuluu monenlaisia taitoja, joita on harjoiteltava, jotta lukeminen alkaa sujua ja tuottaa mielihyvää. Kun taidon harjoittelu on tavoitteellista ja tukee lapsen tai nuoren aktiivista toimijuutta, motivoi se harjoitteluun ja antaa varmuutta. Kaikenlaisten tekstien tuottaminen ja tulkitseminen tukevat toisiaan ja erilaiset monialaiset tai moniaistiset oppimiskokonaisuudet tekevät taidon harjoittelusta tehokasta. Vielä yläluokillakin kannattaa harjoitella lukemisen perustaitoja, kuten lukusujuvuutta ja luetun ymmärtämistä erilaisin tekstein ja tehtävänannoin. Sanavaraston kasvattaminen on merkityksellistä, erityisesti monikielisisä ryhmisissä.

TARU®-perheessä kannustetaan lapsen ja nuoren läheisiä kirjojen äärelle lukemaan yhdessä ja rakentamaan lapsen lukijuutta. Mukavat lukupaikat, sovitut lukuokiot, luettavan tarjoaminen ja luetusta keskusteleminen ovat luontevia keinoja tukea perhelukemista. Yhteistyö kirjaston ja varhaiskasvatuksen tai koulun kanssa poikii perhepiiriin sopivaa luettavaa ja kannustaa lukuhaasteisiin, joita perheen parissa on luonteva tehdä. Perheet ovat yksilöllisiä, niin myös perheille sopivat tavat lukea ja rakentaa yhteistä lukemisen historiaa. Lukea ja tarinoida voi monilla kielillä ja monin medioin: äänikirjoilla, monimediasilla teksteillä ja erilaisilla digitaalisilla sovelluksilla on paikkansa perheiden yhteisissä lukuhetkisissä.

TARU®-yhteisössä tuetaan lukijayhteisöjen muodostamista, olivatpa kyseessä lasten vertaisryhmät, harrastusryhmät, luokka tai koko koulun ja kunnan väki. Yhteisöllinen lukeminen perustuu lukijaverkostoon, jossa jaetaan lukukokemuksia. Lapsille ja nuorille on tärkeää kokea yhteyttä muihin, nähdä lukemisen sekä tekstien merki-

tyksellisyyttä sekä kokea luetun ja tekstien tuottamaa yhteistä iloa. Lukemiseen kannustava yhteisö voi löytyä läheltä tai kaukaa: paikallisesta urheilujoukkueesta, lukumummoista ja -vaareista tai naapuriluokasta ja kummikoulusta.

Osaamismallin osa-alueet auttavat oppilasta, opettajaa ja huoltajaa hahmottamaan lukemisen eri ulottuvuuksia. Lisäksi opettaja voi suunnitella, jäsentää ja arvioida toimintaa osa-alueiden mukaan. Osa-alueet eivät ole irrallisia, vaan kietoutuvat toisiinsa monin tavoin. Osaamismallin avulla lukutaidon kehittäminen muuttuu kognitiivisesti selkeäksi kokonaisuudeksi niin harjoitusten, tuen kuin arvioinninkin osalta. TARU®-osaamismalli avataan luvussa 5 kunkin menetelmän kohdalla erikseen kuviossa.

**NÄIN ARVIOIT OSAAMISMALLIN
MUKAISTA TOIMINTAA:**

Miten arvioit lukutaidon eri osa-alueiden kehittyneen (luetun ymmärtäminen, tekstilajituntemus)?

Miten arvioit oppimista muiden sisältöjen osalta (toiminnanohjaus, itseilmaisun taidot, neuvottelutaidot, luovuus, sosiaalisemotionaaliset taidot)?

Miten arvioit lukemiseen sitoutumisen muutoksia: tuottivatko tekstit tai menetelmä iloa, innostiko tutustumaan teksteihin laajemmin tai lukemaan muutakin, syntyikö lukemiseen liittyvää yhteisöllisyyttä?

3.

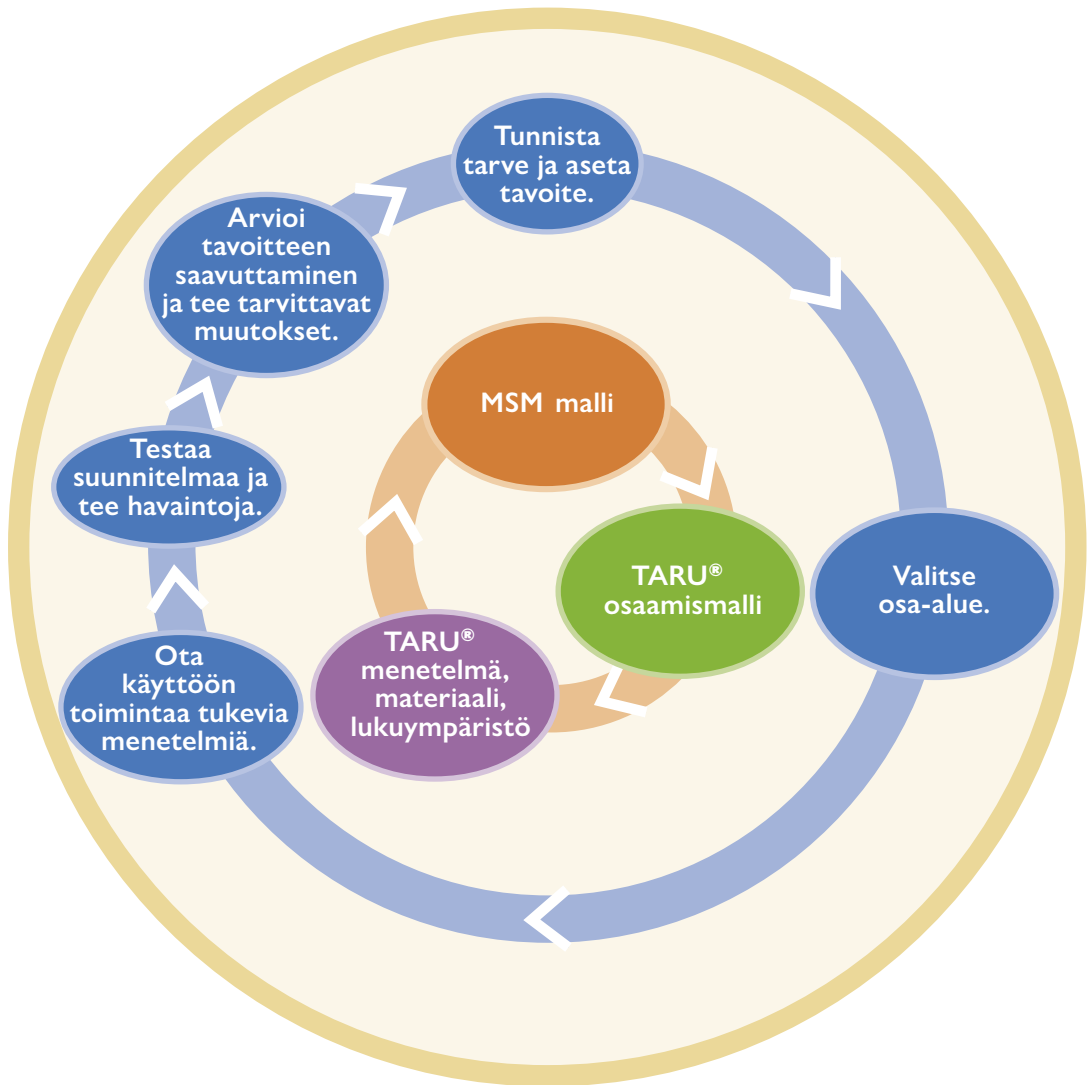
TARU®-KEHITTÄMISMALLI
LUKEMISEN TAVOITTEEL-
LISEEN KEHITTÄMISEEN,
SEURANTAAN JA MONI-
PUOLISEEN ARVIOINTIIN



TARU®-kehittämismalli tarjoaa oppilaalle, opettajalle ja huoltajalle tukea lukutaidon kehittymisen seurantaan ja toiminnan suunnitteluun. Tavoitteena on kehittää ja tukea sekä tekstien tulkinna ja tuottamisen prosesseja että tuotoksia jäsenyneen tarvearvioinnin kautta. TARU®-kehittämismallia voi hyödyntää oppimistavoitteiden asettamisessa (diagnostinen arviointi), opitun seurannassa ja oppimispolun reflektomisessa itsenäisesti sekä vertaisten ja huoltajien kanssa (formatiivinen arviointi) ja opitun toteamisessa (summatiivinen arviointi).

Kehittämismalli yhdistää toisiinsa MSM- ja osaamismallin sekä TARU®-oppaassa kuvatut menetelmät ja materiaalit toisiinsa. Seuraavassa kuvataan arviointimallin soveltamista käytäntöön (kuvio 4):

- Ensimmäiseksi määritetään lukemisen resurssit MSM-mallin mukaisesti eli lukemiseen käytetty aika, luettavan materiaalin määrä ja monipuolisuus sekä tekstien merkityksellistäminen. Niihin kiinnitetään konkreettisia tavoitteita, jotka kirjaataan muistiin. Tavoitteet toimivat lukemista ja siihen liittyvää tekstien tuottamista ja muuta ilmaisua jäsentävinä viitepisteinä oppimisprosessin ajan.
- Seuraavaksi valitaan TARU®-osaamismallin osa-alue (ilo, taito, perhe tai yhteisö), johon lukeminen ja harjoittelu (ensisijaisesti) kohdistuu. Alue määritellään tarkkaan, esimerkiksi lukemisen sujuvoittaminen ryhmässä. Lukeminen kiinnittyy tässä ensisijaisesti TARU®-taitoon, mutta liittyy myös TARU®-iloon ja -yhteisöön.
- Lopuksi valitaan menetelmä, jonka avulla tavoite voidaan saavuttaa. Esimerkkitapauksessa sopiva menetelmä lukemisen sujuvoittamiseen voisi olla lukuteatteri-menetelmän käyttäminen.
- Oppimiskokonaisuuden eri vaiheissa sekä lopuksi tarkastellaan sitä, miten harjoittelu TARU®-osaamismalliin nojautuen onnistui. Miten lukemisen kehittämisen tavoitteet saavutettiin? Miten valittu taito tai osaamisen alue kehittyi, ja mistä sen konkreettisesti huomasi? Mitä olisi voinut vielä viedä eteenpäin tavoitteiden saavuttamiseksi ja miten? Mitä opin lukemisestani ja tekstien tuottamisesta ja miten otan sen jatkossa huomioon? Mitä havaitsin lukemisen harjoittelusta ja sen kehittämisestä? Mihin aion seuraavaksi panostaa? Oppilas, opettaja ja huoltaja voivat arvioida tavoitteiden toteutumista.



Kuvio 4. TARU®-kehittämismalli

4.

TARU®-MUISTILISTA OPETTAJILLE LUKUTAIDON KEHITTÄMISEEN



- Varaa aikaa lukemiselle joka päivä. Pienikin keskittynyt lukuhetki vie kirjan pariin.
- Auta valitsemaan kiinnostavaa ja sopivantasoisia luettavaa. Opetat samalla tekemään itsenäisiä valintoja.
- Keskustele lasten lukukokemuksista ja jätä kontrolloivat kysymykset vähemmälle.
- Tarkastele oppimisympäristöä kriittisesti: Näkykö ympäristössä, että lukeminen tärkeää ja että luokassa luetaan?
- Rakenna lukuympäristöjä ja -tilanteita, jotka herättävät positiivisia tunteita. Näin mielikuva lukemisestakin muuttuu mukavaksi.
- Keskustele perheiden kanssa lukemisesta ja yritetään löytää erilaisille perheille sopivia lukemisen tapoja. Äänikirjat tai mediatekstit voivat olla polku kaikenlaisten tekstien luokse.
- Pohdi lukemiseen liittyviä harjoituksia kriittisesti: Tukevatko ne jotakin lukemisen osa-aluetta? Tuottavatko ne iloa?
- Antavatko harjoitukset oppijalle mahdollisuuden olla aktiivinen toimija ja tuottaa näkyväksi omia tulkintoja?
- Huolehdi, että tiedät kunkin oppijan lukemisen taidot. Näin osaat tukea jokaista yksilöllisesti.
- Mallinna sekä lukemisen iloa ja kiinnostavuutta että erilaisien tekstien lukemisen strategioita.
- Ole rohkea ja luovu vanhoista tavoista, jos ne testaavat enemmän muistia tai opettavat olemaan hiljaa. Rakkaus kirjoihin on yksilöllistä toimintaa, myönteisiä tunteita, yhteyden kokemuksia ja onnistumisia.

5. TARU®-MENETELMÄT



5.1 LUKUTEATTERI

MIKÄ MENETELMÄ?

Lukuteatteri on kirjoitetun tekstin ääneen lukemista yleisölle. Se kehittää kaikkia lukutaidon osa-alueita: teknistä lukutaitoa, lukusujuvuutta, luetun ymmärtämistä, eläytyvää lukemista sekä luetun tulkitsemista ja elävöittämistä. Monipuolisuudessaan lukuteatteri **soveltuu kaikenikäisille ja -taitoisille oppijoille**. Lukuteatteritekstiksi sopii mikä tahansa teksti: oppikirjan luku, lehtiartikkeli, fiktiivinen teksti tai oppijoiden itsensä tuottama materiaali. Lukuteatteriesitys syntyy varsin nopeasti, sillä mitään ei opetella ulkoa eikä esityksessä tarvita välttämättä lavasteita tai varsinaista näyttelemistä. Nopein tapa on käyttää valmiita käsikirjoituksia. Näitä löydät esimerkiksi Reetta Niemelän TARU®-oppaaseen tuottamasta lisämateriaalista (ks. TARU®-kotisivuilta <https://tarinoillalukijaksi.fi/>).

Lukuteatterissa ääneen lukeminen ja lukemisen harjoittelu saman tekstin ääressä on motivoivaa, sillä yhteisenä tavoitteena on tuottaa esitys tekstin pohjalta ja toimia ryhmässä. Lukuteatterissa esiintyjät elävöittävät lukemista monin tavoin: äänenkäytöllä, efektiäänillä, eleillä, liikkeillä sekä pienellä rekvisiitilla. Lukuteatterissa lukemista ja esiintymistä on helppo eriyttää, sillä esityksessä voi esimerkiksi lukea yksin, kaksin tai ryhmässä. Lisäksi lukuteatteri on turvallinen tapa harjoitella esiintymistä ryhmän tarjoaman sosiaalisen tuen ansiosta.

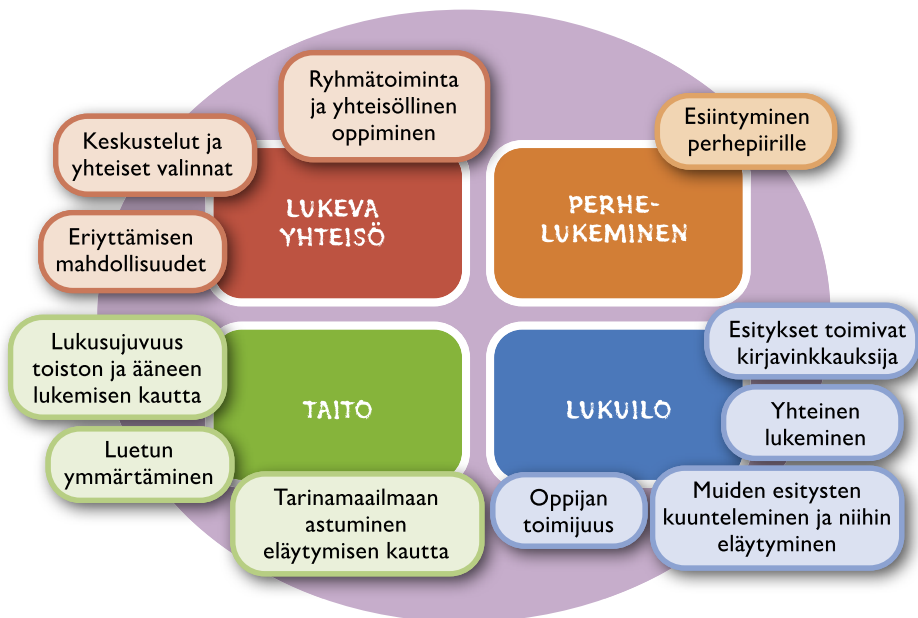
Esityksessä tarvittava **käsikirjoitus voi olla valmis teksti, tai oppijat voivat laatia käsikirjoituksen jonkin tekstin pohjalta itse**. Valmista käsikirjoitusta käytettäessä esityksen painopiste on erityisesti lukusujuvuudessa ja eläytyvässä lukemisessa. Käsikirjoituksen laatiminen tekstiin yhdessä tuo menetelmään luetun ymmärtämisen, merkitysten ilmaisemisen ja syvällisemmän kirjallisuuskeskustelun ulottuvuuden.

Esityksen harjoitteluun käytettävä aika riippuu oppijoiden lukutaidosta. Erityisesti aloittelevien lukijoiden voi olla tarpeen harjoitella eläytyvää lukemista mallintamalla tai erillisin harjoituksin (ks. ideoita esim. Lukukipinä-teoksesta). Samoja keinoja tekstin haltuun ottamiseksi voi käyttää monikielisessä ryhmässä tai oppijoilla, joilla on lukihaasteita. Myös tekstin palastelu hyvinkin pieniin osiin toimii lukusujuvuuden ja ymmärtämisen haasteissa.



Lukuteatteri **sopii erinomaisesti monialaiseen oppimiseen**. Esitettävän tekstin sisältönä voi olla mikä tahansa opittava asia, jota lähestytään moniaistisesti eläytyen lukuteatterin keinoin. Esitystä valmistettaessa hiotaan vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja: neuvottelua, työnjakoa, kuuntelemista, yhteenvetojen tekemistä, luovaa heittäytymistä ja itse esityksessä tiimityötä sekä epävarmuuden sietokykyä.

TARU®-OSAAMISMALLI LUKUTEATTERISTA



MIKSI TÄMÄ MENETELMÄ?

Lukuteatteri on kehitetty erityisesti heikkojen ja vastahakoisten lukijoiden tarpeisiin. Se on hyvä vaihtoehto järjestyksessä ääneen lukemiselle ja perinteisille luku-tunneille. Lukuteatteri tekee lukutaidon eri osa-alueiden harjoittelemisesta motivoivaa, sillä harjoittelulla ja saman tekstin lukemisella useampaan kertaan on selkeä tavoite ja ryhmän tuki. Perinteisten lukutaidon osa-alueiden rinnalla lukuteatteri kehittää sanavarastoa, sanojen kontekstisidonaisuuden ymmärtämistä, tekstien rakenteiden hallintaa, mm. lauserakenteen hahmottamista ja juonen kuljettamista, sekä tekstin dramatisoinnin taitoja. Huolella valitut tekstikatkelmat toimivat myös kirjavinkkauksina ja tutustuttavat oppijoita monenlaisiin tekstilajeihin ja kerronnan tyyleihin.

Lukuteatteri tukee lukijaksi kasvavan oppijan kokemusta tekstiin kiinnittymisestä, omasta toimijuudesta sekä lukevaan yhteisöön kuulumisesta. Lukuteatterimenetelmässä oppijat neuvottelevat ahkerasti tekstin merkityksistä ja tavoista tehdä niitä nä-

kyväksi yleisölle. Samalla he jakavat lukukokemuksiaan kuvaamalla tekstien herättämiä tunteita, ajatuksia ja kysymyksiä.

MITEN KÄYTÄT MENETELMÄÄ?

Lukuteatteriesitystä kannattaa valmistella vähä vähältä käyttämällä valmiita käsikirjoituksia tai hyvin lyhyitä tekstejä. Lisäksi voi harjoitella eläytyvää ääneen lukemista esittämällä yksittäisiä lauseita erilaisilla tyyleillä tai luomalla äänimaisemia kehon, esineiden tai soittimien avulla. Koska kyseessä on nimensä mukaisesti teatteriesitys, yleisön edessä **esiintymistä kannattaa harjoitella heti alkuvaiheista alkaen omalle ryhmälle esiintymällä**. Kun ryhmä on edistynyt lukuteatterin tekemisessä, sopii lukuteatteri hyvin myös esitykseksi juhliin tai isommille yleisöille.

OHJEITA MENETELMÄN TOTEUTTAMISEEN

Lukuteatterin lähtökohtana on teksti, joka on valittu oppimisen tavoitteen mukaan. Teksti voi tutustuttaa oppijat kirjallisuuteen, sisältää jonkin oppiaineen oppisisältöjä tai kannustaa lapsia ilmaisemaan itseään teatterin keinoin. Koko oppijaryhmälle on mahdollista valita katkelmat samasta tekstistä tai jokaiselle pienryhmälle omat tekstinsä. Monesti isohko esiintymisryhmä on oppilaille positiivinen haaste, joka edellyttää toteutukselta luovia ratkaisuja.

Lukuteatterikäsikirjoituksen voi tehdä monella tavalla. Hyvä keino on merkitä kunkin lukijan osuudet yliviivaustussilla. Opettaja voi yliviivaustussi-tekniikalla eriyttää lukuteatteritehtävää vaivattomasti: pari- ja ryhmälukemisella voi tukea heikompia lukijoita, edistyneemmät lukijat voivat lukea pidempiä osuuksia yksin ja tekstin vaikeusaste voidaan valita lukijoiden taitojen mukaan.

Sopiva pituus lukuteatterikäsikirjoituksen lähtökohtana olevalle tekstile on 0,5–1 sivua. Lukuteatterimenetelmää opeteltaessa käsikirjoitukseen voi liittää ohjeita dramatisoinnista, kuten äänenvoimakkuuksia, ääniefektejä ja liikkeitä. Kaanon, vuoroluku, porinaluku ja tauot ovat keinoja luoda tekstiin tunnelmaa. Itse esitykseen teksteille voi varata nuottitelineet. Näin esiintyjien kädet ovat vapaina ilmaisuun. Monesti lukuteatteriesitys muistuttaa kuoroesitystä, sillä esiintyjät ryhmittyvät kuoromaiseen asetelmaan. Lukuteatteriesitys tehdään yhdessä, mutta se ei ole näytelmä: **tekstiä ei opetella ulkoa, siinä ei käytetä runsaita lavasteita eikä tekstiä välttämättä jaeta esiintyjille esimerkiksi roolihahmojen mukaan.** Roolijakoa tärkeämpää on synnyttää tekstiin yhteisöllinen tunnelma.

Tekstin harjoitteluun kannattaa varata riittävästi aikaa, sillä vasta kun tekstiä lue-
taan sujuvasti, voidaan keskittyä eläytyvään lukemiseen ja esiintymiseen. Harjoit-
telu kannattaa aloittaa lukemalla koko teksti kertaalleen yhdessä: se voidaan lukea
ääneen ryhmässä tai jokainen voi lukea tekstin itsekseen. Ensimmäisen lukukerran
jälkeen alkaa tekstin työstäminen esitykseksi: tehdään roolijako, harjoitellaan omia
osuuksia ja rakennetaan lukuhetki esitykseksi.

Ennen esitystä kannattaa pitää kenraaliharjoitus, jossa esitystä voi vielä ohjata. Esi-
tyksen aloituksessa on hyvä pyrkiä selkeyteen. Tästä syystä voi olla tarpeen, että lu-
kijat kertovat jotakin omasta tehtävästään esityksessä tai kerrotaan joitakin tausta-
tietoja katkelmasta. Lisäksi voi miettiä, tarvitaanko esiintymisasuihin yhtenäisyyttä
tai millainen näyttämökuvaa esitykseen sopii. Esimerkiksi esiintyjien välimatkat toi-
siinsa voivat olla tekstin tulkinnan kannalta merkityksellisiä. Myös sovittu ääni tai
rytmi jäsentää esitystä.

LUKUTEATTERITEKSTINÄ VOI OLLA FIKTIIVINEN TEKSTI TAI TIETOTEKSTI

Fiktiivisen tekstin pohjalta valmistettu lukuteatterikäsikirjoitus noudattelee pääosin
alkuperäistä tekstiä. **Fiktiivinen teksti on taideteos, eikä sitä voi muokata kovin-
kaan paljon.** Fiktiivisessä tekstissä muoto on yhtä tärkeä kuin sisältö. Käsikirjoitus
tähtää esitykseen, jossa tekstiin luodaan draaman kaari. Tästä syystä joitakin koh-
tia voi poistaa. Tällaisia ovat esimerkiksi pitkät kuvaukset ja johtolauseet. Fiktiivisen
tekstin lukuteatterikäsikirjoitukseen voi lisätä esimerkiksi huudahduksia tai joiden-
kin oleellisten sanojen toistoa.

**Tietotekstissä – esimerkiksi oppikirjan luvussa – tärkeintä on tekstin sisältö, ei
sen muoto.** Tietotekstiin perustuvaa lukuteatteria voikin halutessa muokata enem-
män, ja sen voi kirjoittaa näytelmän käsikirjoituksen muotoon. Usein tietoteksteissä
elottomille asioille – kuten vaikkapa fysikaalisille ilmiöille – annetaan inhimillisiä
ominaisuuksia tai ne elollistetaan äänien ja liikkeen avulla. Myös kertoja voi olla tar-
peellinen. Toisinaan tietotekstin pohjalta muokattava lukuteatterikäsitys sijoitetaan
johonkin kontekstiin. Suosittu konteksti on jonkin tunnetun TV-ohjelman formaat-
ti: kilpailu, tietokilpailu tai tosi-tv. Toisinaan tietotekstinkin kohdalla paras vaihto-
ehto on säilyttää tekstin muoto ja elävöittää kerrottavaa samalla tavoin kuin fiktii-
vistä tekstiä.

ASKEL ASKELELTA -MALLI LUKUTEATTERIN VALMISTAMISEEN



Media-TARU®-idea: Lukuteatteria varten kootaan mediatekstejä samasta aiheesta, esimerkiksi ajankohtaisista vaaleista tai teknologisesta keksinnöstä. Niiden pohjalta valmistetaan käsikirjoituksia, joiden tekstin voi koostaa eri tavoin: otsikoiden pohjalta tai aihepiirin eri näkökulmista, jotka vuorottelevat esityksessä. Suorat sitaattiteksteistä tuovat elävyyttä käsikirjoitukseen.

5.2 HYBRIDIKIRJA

MIKÄ MENETELMÄ?

Hybridikirjat ovat eri esitysmuotoja (modaliteetteja) käytettäviä tekstejä, tyypillisesti digitaalisia tekstejä. Ne perustuvat monimediaiseen ilmaisuun, eli niissä hyödynnetään kuvaa, perinteisiä tekstejä ja ääntä. Eri mediat tuovat moniaistisuutta ja samalla toiminnallisuutta lineaarisesti etenevään tekstiin. Hybridikirja-menetelmää voi soveltaa kaikenikäisille oppijoille riippumatta heidän lukutaidostaan.

Kun puhutaan hybridikirjoista työtapanana, oppilaat ohjataan laatimaan kirjoja tai muita koosteita itse valitsemastaan teemasta tai ilmiöstä. Oppilaat luovat itse tarinansa rajatusta aihepiiristä tai ilmiöstä, joten he ovat oppimisprosessissa aktiivisia toimijoita. Oppilas valitsee hybridikirjaansa tekstejä ja muuntaa ne tarpeisiinsa sopivaksi. Hybridikirjan pohjalta voi laatia myös muunnelmia, kuten (valokuva)kollaaseja, postereita, videoita ja podcasteja.

TARU®-OSAAMISMALLI HYBRIDIKIRJOISTA



MIKSI TÄMÄ MENETELMÄ?

Hybridikirjan valmistaminen **kehittää projektinhallinnan taitoja**: kokonaisuuden suunnittelua ja toteuttamista vaihe vaiheelta, työnjakoa, neuvottelua, esittämistä ja arviointia. Valittua ilmiötä tai asiaa tarkastellaan usean oppiaineen näkökulmasta, joten eri tiedonalojen sanasto, ilmaisutavat ja esityksen muodot (tiedonalakohtainen lukutaito) tulevat tutuiksi.

Ilmiön tai teeman pohjalta valittavat tekstit kehittävät tarkkaa (ymmärtävää) sekä eläytyvää lukemista. Hybridikirjaan valittavat visuaaliset, kirjoitetut ja esineelliset elementit sekä äänelliset osat vaativat tulkintaa, jotta niitä pystyy yhdistelemään toimivaksi tekstiksi. Elementit ja osat on sopeutettava juonelliseksi kokonaisuudeksi, joka etenee loogisesti. Kirjaa voi syventää ja laajentaa lisäosin, kuten linkitetyin tietoisuuden, piirroskuvien ja karttojen. Kirjan laatiminen **kehittää monilukutaitoa**. Lisäksi tarvitaan ongelmanratkaisutaitoa: kykyä sovittaa erityyppisiä teemallisia ja muotokielten mukaisia elementtejä yhtenäiseksi kokonaisuudeksi.

MITEN KÄYTÄT MENETELMÄÄ?

Valitaan yhdessä teema tai ilmiö, jota voidaan tarkastella useiden oppiaineiden kautta (vrt. ilmiölähtöinen oppiminen). Pari tai ryhmä rajaa teemasta tai ilmiöstä itseä kiinnostavan kokonaisuuden.

Etsitään tietoa teemasta tai ilmiöstä useasta eri lähteestä. Kootaan monipuolisesti lähteitä hybriditoteutusta varten. Hybridikirjaa varten kootuista osista on hyvä tehdä lista ja samalla suunnitelma toteutusta varten. Näin juonellisen kokonaisuuden rakentaminen on helpompaa. Jokin kirjan osa voi sisältää ratkaistavan ongelman, jonka ratkaisu selviää pikkuhiljaa kirjaa luettaessa.

Työskentelyprosessiin kuuluu tiedontuottaminen, lukeminen ja kirjoittaminen sekä esityksen kokoaminen. Oman tuottamisen polku (ks. Kopiraattilan opettajan opas https://kopiraattila.fi/wp-content/uploads/pdf/Pedagoginen_opas_Kopiraattila.pdf) ohjaa oppilaiden työskentelyä. Polku on hyvä olla nähtävillä myös luokan seinällä. Kuvasta on mahdollista paikantaa oman työskentelyn vaihe, suhteuttaa se kokonaisuuteen ja ennakoida tulevia työvaiheita. Näin kuva auttaa ja tukee oman työskentelyn hallintaa.



OHJEITA MENETELMÄN TOTEUTTAMISEEN

Vaihe 1: Eläytyminen ja näkökulman valinta

Luetaan erilaisia tekstejä aiheesta tai ilmiöstä ja keskustellaan niiden pohjalta. Valitaan jokin aiheeseen liittyvä henkilö, tapahtuma tai esine, josta lähdetään kokoamaan tietoa. Kun aiheet ovat selvillä, voidaan olla yhteydessä kirjastoon, jossa autetaan lukumateriaalin hankinnassa. Kaikki tekstit merkitään lähdetietoineen muistiin (opiskellaan tekstin lähdetietojen merkitseminen).

Vaihe 2: Tiedonkeruu

Oppilaat etsivät ja lukevat (faktaa ja fiktiivisiä tekstejä) valitusta aiheesta pareittain. Tekstit voidaan merkitä tai linkittää (esim. ThingLink-alusta) miellekartan tyyliin.

Taustakuvana voi olla piirros, valokuva, kartta tai suurennos opittavana olevasta aihepiiristä. Teksti voi olla esimerkiksi muistiinpanoja kirjasta, uutinen, artikkeli tai videoklipp. Tarkastellaan yhdessä miellekarttoja ja esitellään sinne linkitettyä aineistoa. Ryhmitellään tekstejä esimerkiksi näkökulman tai lähestymistavan mukaan.

Vaihe 3: Tiedon tiivistäminen

Esitellään pareittain, mitä on saatu selville valitusta temasta ja mikä asiassa erityisesti kiinnostaa, ts. minkä voisi nostaa oman tuotoksen kärkiaiheeksi (aiheen raja-
us). Valitaan tekstilaji, johon tiivistetään kerätty tieto. Tiedon tiivistämisen välineitä ovat esimerkiksi 4-strippinen sarjakuva tai tietonurkka paikallislehteen.

Vaihe 4: Aihepiiriin eläytyminen

Jatketaan aiheeseen syventymistä esimerkiksi aikalaisen, tutkijan, silminnäkijän tai toimittajan kuvitteellisella päiväkirjamerkinnällä, kirjeellä tai uutisella. Tässä hyödynnetään kerättyjä tietoja: poimitaan lähteistä yksityiskohtia, joita jatketaan tekstiksi omalla luovalla kirjoittamisella. Apuna ja suunnittelun tukena voi käyttää uutiskysymyksiä (mitä, missä, milloin, miksi, kenelle ja millaisin seurauksin) tai draaman kaarta (alkutilanne, tapahtumien kehittyminen, huippukohta ja ratkaisu). Tekstin voi toteuttaa joko niin, että pari valitsee saman tekstilajin tai kumpikin kirjoittaa oman tekstin esimerkiksi kahden päivän päiväkirjamerkintöjen pohjalta. Teksti voidaan myös kirjoittaa yhdessä.

Vaihe 5: Laaditaan hybridikirja omasta aiheesta

Hybridikirjan pohjana ovat jo tallennetut tai tehdyt materiaalit, esimerkiksi päiväkirjamerkintä (ks. edellistä työskentelyvaihetta). Pohjan yhteyteen kootaan linkkeinä tai qr-koodeina aihepiiriin materiaalia. Hybridikirja koostuu tyypillisesti monenlaisesta materiaalista: tekstistä (lähteet näkyviin), kuvista, valokuvista, kartoista, tilastoista ja videoklipeistä. Se voi olla muodoltaan animaatio, poster, Thing-Link-kooste tai aikajana.

Ekstravaihe: Laaditaan hybridikirjan pohjalta podcast

Laaditaan podcast omasta aiheesta kootun materiaalin pohjalta. Podcast on tosipohjainen, faktoihin perustuva äänitallenne. Sen voi laatia äänimaiseman idealla (ks. äänimaiseman teosta <https://peda.net/id/c2fcfb6ee5e>).

Podcastin ideoinnin avuksi (<https://hyviaasioita.fi/podcastin-aloittaminen/>): Mikä kiinnostaa yleisöä (luokkakavereita, kummiluokkaa, perhepiiriä, kuntalaisia, paikallislehden lukijoita)? Mukaan voi antaa reunaehjoja podcastin tuottamisen tueksi, kuten äänitallenteessa on oltava ainakin yksi äänitehoste ja molemmat parista lukevat podcastissa. Podcastien pituus kannattaa pitää 2–3 minuutissa, ja ne voidaan linkittää vaikkapa koulun kotisivuille. Podcastien laatimisessa kannattaa tehdä yhteistyötä esimerkiksi paikallisen sanataidekoulun, mediapajan ja paikallislehden kanssa. Lähetetään podcastit esimerkiksi paikallisradioon ja esitellään podcasteja vanhempainillassa.

VALMIITA IDEOITA HYBRIDIKIRJOIHIN

Eläinteemainen hybridikirja mediauutisoinnin ja -tuottamisen näkökulmasta

Oppimiskokonaisuuden tavoitteena on kestävän kehityksen pohtiminen eläinten elinympäristöjä ja niiden muutoksia tarkastelemalla lasten ikätaso huomioiden.

Kootaan yhteiselle alustalle, esimerkiksi ThingLinkiin tai muuhun jaettavaan alustaan, oppilaita kiinnostavia, tietyn ajanjakson aikana eri medioissa ilmestyneitä eläinuutisia. Tarkastellaan oppilaiden keräämiä uutisia yhdessä. Tutkitaan ja jaotellaan niitä eri perustein: lajin elinmahdollisuudet muuttuvassa ympäristössä, uutta tietoa eläinlajeista, eläinten muuttuminen ja sopeutuminen, eläinkantojen tiheyksien vaihtelu ja vaeltaminen.

Keskustellaan havaituista aiheista ja tarkastellaan niitä syvällisemmin (esimerkiksi eläinten oikeudet, eläinten käyttö ravinnoksi ja hyödyntäminen, erilaiset omat kulumusvalinnat ja niiden merkitys ympäristölle). Opettaja voi miettiä valmiita näkökulmia keskusteluun lasten löytämien uutisten pohjalta tai lapset voivat esittää omia aiheitaan. Teema voi löytyä useamman uutisen yhteistarkastelulla (esim. lemmikkieläimen aseman) tai yksittäisen uutisen perusteella (esim. uutinen jostakin pitkälle jalostetusta lemmikistä).

Valitaan pareittain jokin teema mediatekstien käsittelyn pohjalta. Aletaan hakea lisää tietoa valitusta eläinteemasta. Tietolähteinä fiktiiviset kirjat, lehdet, oppikirjat ja muut tietokirjat sekä netin uutissivustot. Oppilaspari kokoaa tiedot linkeineen digialustalle. Esitellään muille, mitä on saatu selville omasta teemasta ja mikä asiassa erityisesti kiinnostaa, ts. minkä voisi nostaa oman tuotoksen kärkiaiheeksi.

Valitaan tekstilaji, johon tiivistetään kerätty tieto, esimerkiksi tietonurkka, käsitekartta, listaus. Muistetaan tekijänoikeudet, ks. Kopiraattilan sivut <https://kopiraattila.fi/kopiraattilan-peruskoulu/>. Esitellään tietoteksti, kommentoidaan yhdessä esiteltyjä asioita ja arvioidaan oppimisprosessia TARU®-arviointimallin mukaisesti (luku 2.2). Julkaistaan tuotokset koulun sivulla, koulun lehdessä tai paikallislehdessä.

Oppimiskokonaisuudessa kannattaa hyödyntää monipuolisesti luonnontieteen lähteitä, kuten National Geographyn kuvia ja sitä, miltä ilmiö tai kohde näyttää eri perspektiiveistä. Mikroskoopin kuva kohteesta tai kuva avaruudesta käsin voi olla autenttinen tai fiktiivinen tuotos. Näistä voidaan tehdä kuva- ja mediataiteen keinoin taidekuvia näyttelyineen.

Hybridikirjat oman paikkakunnan historiasta

Oppilaat valmistavat pareittain monimediaiset tekstit oman paikkakunnan historiasta, esimerkiksi paikasta, henkilöstä, tapahtumasta tai elinkeinosta. Luetaan fiktiivisiä, elämäkerrallisia sekä muita kertovia tekstejä (kertomuksia, tarinoita ym.) omaan paikkakuntaan liittyen. Lisälukemisenä voi olla esimerkiksi fiktiota, jossa seikkaillaan historiallisissa miljöissä, jokin henkilöön liittyvä teksti tai elämäkerta. Monet museot ja yhdistykset tarjoavat myös pedagogista materiaalia, esimerkiksi <https://fiskarsmuseum.fi/tutki-opi/>.

Valitaan luetun pohjalta jokin henkilö, paikka, tapahtuma tai esine, josta lähdetään kokoamaan tietoa. Hyviä yhteistyökumppaneita tiedonkeruuseen ovat muun muassa kirjasto, paikallislehti ja paikalliset ihmiset haastatteluineen. Hybridikirjan tekemän kehittelyn avuksi:

- Historiallinen henkilö voi olla myös kuvitteellinen.
Henkilö voi olla myös oppilas itse tulevaisuudessa (miljöö esimerkiksi Tiede-lehdestä).
- Karttojen, kaavakuvien tms. piirtäminen ja apuna Power Point-pohjat. Voidaan käyttää asioiden välisten yhteyksien, vaikutusten, sovellusten ja laajennusten kuvaamiseen. Mahdollista edetä käsin piirretystä digitaaliseen muotoon, liitännäistarinoihin, historiikkeihin ja tietoruutuihin.

ASKEL ASKELELTA -MALLI HYBRIDIKIRJAN VALMISTAMISEEN



5.3 ENNAKOINTIKERTOMUS

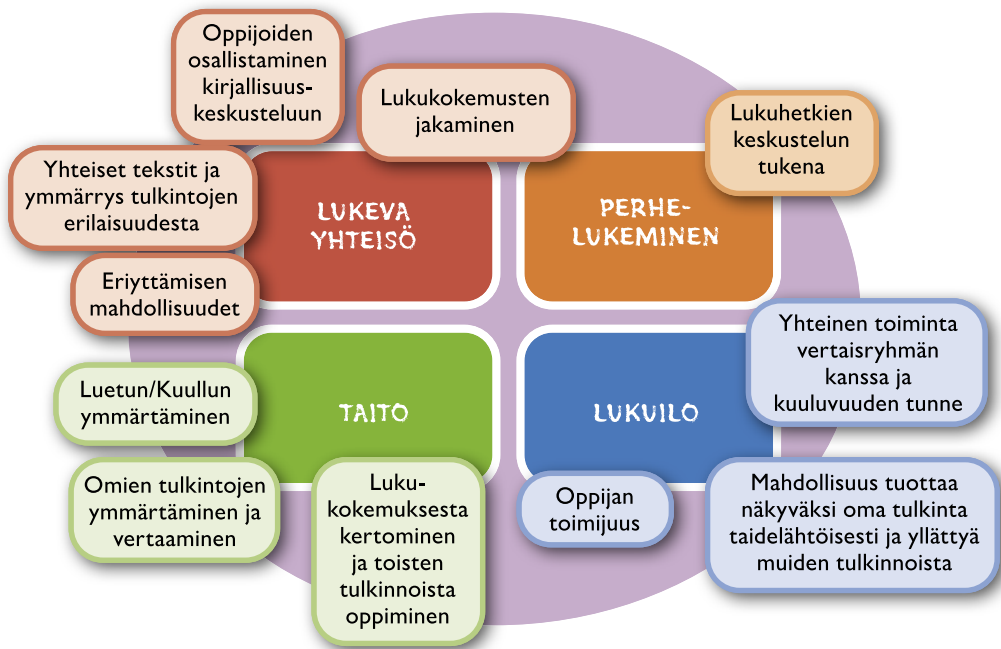
MIKÄ MENETELMÄ?

Ennakointikertomus on taidelähtöinen, oppimista eheyttävä työskentelytapa. Se tarkoittaa **tekstin jatkon arvaamista eri tavoin**. Se on ns. ääneen ajattelun työtapa, jonka tarkoituksena on tehdä sekä lukijalle itselleen että muille (erityisesti opettajalle) näkyväksi omaa lukukokemusta: mihin asioihin lukija on kiinnittänyt huomiota ja miten ymmärtänyt lukemansa. Ennakointikertomuksen avulla voi arvioida esimerkiksi lukutaitoa, maailmankuvaa ja sitä, mikä tekstin osatekijä (aihepiiri, juoni, henkilö jne.) kutakin lukijaa kiinnostaa eniten. Ennakointikertomukset kuvaavat sitä, miten lukijat ymmärtävät erilaisia tekstejä. Menetelmä **sopii kaikenikäisille oppijoille**, sillä ennakointikertomuksen voi tuottaa myös suullisesti kertomalla tai esimerkiksi piirtämällä ja esittämällä.

Ennakointikertomusten avulla opettaja voi aktivoida kaikki oppijat mukaan kirjallisuuskeskusteluun, sillä ennakointikertomuksia luetaan/katsotaan yhdessä ja vertaillaan niiden erityyppisiä valintoja suhteessa pohjatekstiin. Siinä mielessä ennakoin-

tikertomusten toteuttaminen **antaa oppijoille tasaveroiset mahdollisuudet osallistua kirjallisuuskeskusteluun**. Lisäksi ennakointikertomuksella on etäännyttävä vaikutus, sillä oppijan ajattelu heijastuu kuvittelun kautta ennakointikertomukseen, jolloin oppijan ei tarvitse sitä esittää suoraan. **Oppijan ajatukset tulevat kuulluksi ennakointikertomuksen kautta**, mutta ne eivät henkilöidy oppilaaseen itseensä vaan liikkuvat tarinan maailmassa.

TARU®-OSAAMISMALLI ENNAKOINTIKERTOMUKSESTA



MIKSI TÄMÄ MENETELMÄ?

Ennakointikertomus **sopii hyvin motivoimaan oppilaita lukemiseen ja kirjallisuuskeskusteluun**, sillä oman ennakointikertomuksen vertaaminen muiden vastaviin ja alkuperäisen tekstin lopetukseen on oppijoista yleensä hauskaa. Ennakointikertomus **voidaan toteuttaa monin tavoin**: ryhmässä, pareittain tai yksilötyönä käyttämällä mitä tahansa taidelähtöistä työtapaa. Lisäksi siihen voi yhdistää digitaalisuutta tai hybridikirjan ominaisuuksia, sillä esimerkiksi kirjoitetutusta ennakoin-

tikertomuksesta voidaan tehdä elokuva tai ennakointikertomus voi olla sarjakuva, josta tehdään animaatioita. Pohjatekstin valinnan avulla ennakointikertomukset **sopivat kaikkiin opetussuunnitelman sisältöihin**, erityisesti laaja-alaiseen oppimiseen.

Ennakointikertomus auttaa opettajaa ja oppilaita arvioimaan luetun ymmärtämistä ja sitä, kuinka erilaiset lukijat lukevat tekstejä, erityisesti fiktiota, eri tavoin. Taidelähtöinen toiminta tekee perinteistä kirjallisuuskeskustelua paremmin **näkyväksi tekstien tulkintojen taustalla olevia yksilöllisiä tekijöitä** (maailmankuva, aiemmat kokemukset tekstin aihepiiristä ja lukemisesta, arvot, asenteet, sanavarasto ja lukutaito), sillä taidelähtöinen toiminta on vapaampaa, siinä työskennellään persoonallisemmin ja se tekee näkyväksi myös alitajuisia asioita.

Ennakointikertomus sopii erityisen hyvin vähän lukeville ja kirjoittaville oppilaille. Yhteinen pohjateksti tarjoaa kaikille kirjoittamisen lähtökohdan ja tekee näkyväksi sen, ettei ole olemassa oikeaa ja väärää lukutapaa ja että toisten tulkinnoista voi oppia.

MITEN KÄYTÄT MENETELMÄÄ?

Varhaiskasvatuksessa ja alkuopetuksen ensivaiheissa sopivin työtapana ennakointikertomuksen toteuttamiseen on kuvan tekeminen tai saduttaminen pohjatekstiä jatkaen. Ennakointikertomusta tehdessä on tärkeää, että oppijoita ei ohjata ja että **teksti katkaistaan käännekohtaan**, jossa oppijalla on monia vaihtoehtoja jatkaa tekstiä. On hyvä olla tietoinen, että opettaja saattaa tiedostamattaan ohjata tulkintaa kysymyksillä tai muilla vihjeillä. Siitä syystä on tärkeää, että ennakointikertomuksen ohjeena on vain lyhyesti: **Kuuntele/Lue teksti ja toteuta tuotos (teksti, kuva, esitys tms.), joka kertoo, miten teksti jatkuu ja päättyy**. Näin oppija saa aidon mahdollisuuden tuottaa näkyväksi oma tulkintansa.

Ennakointikertomuksen voi toteuttaa yksin (jolloin se kertoo yhden ihmisen ajatuksesta ja tulkinnasta) tai ryhmässä (jolloin se on usean ihmisen ajatusten ja tulkintojen sulauma). Se voi olla jokin draamaan työtapana, jonkin tekstilajin tuottaminen tai vaikka kuvataiteen työ. Tärkeää on tuottaa ennakointikertomus jollakin luovalla tavalla eikä esimerkiksi vain keskustelemalla. Tällöin sen tekijä toimii kaksoistietoisuuden alueella ja tuottaa näkyväksi myös tiedostamatonta ajatteluaan. Työtavan valinta ja toteuttamistapa riippuvat ryhmän oppimistavoitteista, sillä ennakointikerto-

muksen avulla on helppo yhdistää erilaisia äidinkielen ja kirjallisuuden osa-alueita ja oppiaineita toisiinsa ja toteuttaa eheyttävää, laaja-alaista opetusta. Ennakointikertomukseen voi myös yhdistää useampia luovia tapoja esimerkiksi kuvan tekemisen ja kirjoittamisen tai kirjoittamisen ja näyttelemisen.

Ennakointikertomusten **esittäminen ja purku kannattaa suunnitella etukäteen huolellisesti**. On tärkeää, että tuotoksista etsitään kirjaan liittyviä tulkintoja ja merkitysvihjeitä eikä esimerkiksi arvioida tekijöiden kirjoitustaitoa tai muuta taiteellista taitavuutta, tulkintojen oikeutta tai näyttelijänlahjoja. Aikuislukija ja nuoret lukijat tulkitsevat asioita usein toisin. Näin aikuinenkin oppii lasten ja nuorten tuotoksista. Lopuksi on tietysti kiinnostavaa lukea **kirjailijan loppuratkaisu ja verrata sitä ryhmän ratkaisuihin**. On hyvä vaihtaa ajatuksia siitä, millaisia ratkaisuja kirjailija on tehnyt. Kannattaa myös tähdentää sitä, että kirjailijan ratkaisu ei ole välttämättä aina oikea tai paras, vaan yksi muiden joukossa.

OHJEITA MENETELMÄN TOTEUTTAMISEEN

Hyvä lähtökohta ennakointikertomusten pohjalta keskustelemiselle on vertailla oppilaiden ennakointikertomusten erilaisia loppuratkaisuja ja miettiä erilaisten ratkaisujen syitä. Monissa kertomuksissa on myös motiiveja tai symbolisia merkityksiä, joiden roolia eri ennakointikertomuksissa voi nostaa esiin. Ennakointikertomuksen voi kirjoittaa vaikka katkaisemalla perinteisen Lumikki-sadun kohtaan, jossa paha äitipuoli tarjoaa omenaa. Omena on siinä motiivi, jonka roolia sadussa voisi pohtia. Ryhmässä voi järjestää myös väittelyitä siitä, mikä ennakointikertomus on perustelluin.

Ennakointikertomuksia voi käyttää lukemisen arviointiin: kartoittamaan oppilaiden yksilöllisiä kirjallisuuden ymmärtämisen ja tekstin rakenteiden tuntemuksen taitoja. Tällöin ennakointikertomukset kannattaa toteuttaa yksilöllisinä. Arvioinnissa verrataan alkuperäistä tekstiä ja ennakointikertomusta toisiinsa. Yksinkertaistaen voi sanoa, että mitä lähempänä ennakointikertomus on alkuperäistä tekstiä, sitä enemmän lukija on osannut poimia alkuperäisestä tekstistä vihjeitä omaan tarinaansa. Toinen hyvä arviointinäkökulma on tarkastella ennakointikertomuksia tekstin rakenteen kautta. Tällöin voi kiinnittää huomiota esimerkiksi päähenkilön säilymiseen tarinassa, sadun kolmikertoon ja yksityiskohtien loogisuuteen juonen kulussa.

ASKEL ASKELEelta -MALLI ENNAKOINTIKERTOMUSTEN TEKEMISEEN



Valitse sopiva fiktiivisen tekstin katkelma ja tarkenna työskentelyn tavoite.



Päätä, mitä taidelähtöistä menetelmää käytät ennakointikertomuksen tekemiseen.



Toteuta ennakointikertomukset ryhmässä tai yksilötyönä.



Rakenna keskusteluhetki pienryhmissä ja koko luokan kesken ennakointikertomusten pohjalta.



Lue lopuksi kirjailijan loppuratkaisu ja keskustelkaa sen pohjalta.

Media-TARU®-idea: Laatikaa ennakointikertomuksia aikakaus- ja sanomalehtiartikkelien tai erilaisten uutis-sivustojen pidempien tekstien pohjalta. Erilaisissa tiedelehdissä on juonellisia seikkailukertomuksia muistuttavia artikkelirakenteita, jotka sopivat hienosti ennakointikertomusten pohjateksteiksi. Ennakointikertomuksen sovelluksena voi olla myös muunnettu tekstilaji, jossa esimerkiksi kirjoitetaan/ tuotetaan uutisen pohjalta tarina tai kirje.

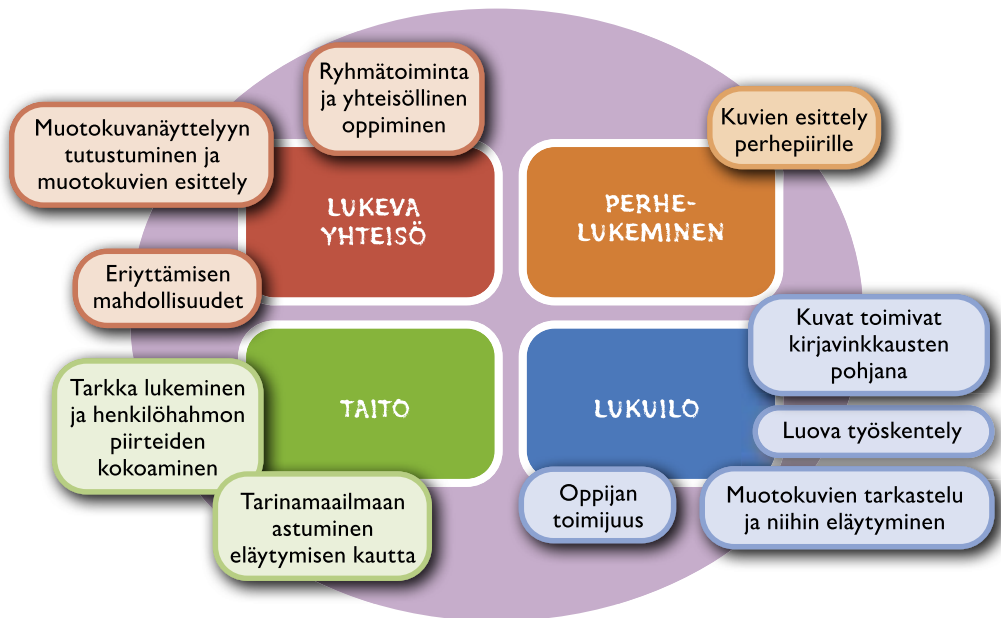
5.4 MUOTOKUVAKOLLAASI

MIKÄ MENETELMÄ?

Tarinan henkilöhahmot muuttuvat lukijalle eläviksi, kun niistä tehdään muotokuvia. Muotokuvat rakennetaan kollaasitekniikalla vähä vähältä, mikä rikastaa lukukokemusta. **Visuaalinen kooste fiktiivisestä henkilöstä on keino lukijan sisäisten mielikuvien ilmaisemiseen:** millaiseksi kuvittelen henkilöahmon ja miten hänen sisäiset ominaisuutensa näkyvät ulospäin. Muotokuvakollaasissa taiteen eri muodot täydentävät toisiaan ruokkien lukijan mielikuvitusta ja auttavat näin eläytymään lukemiseen ja ymmärtämään omaa lukukokemusta. Muotokuvia voi tehdä **kaikenikäisten oppijoiden kanssa.**

Muotokuvakollaasit laaditaan italialaisen taidemaalarin Giuseppe Arcimboldon tapaan. Hän loi mielikuvituksellisia potrettikuvia oman aikakautensa merkkihenkilöistä 1500-luvulla. Hänen muotokuvansa näyttävät siltä, kuin ne olisi koostettu hedelmistä, kukista, vihanneksista ja kaloista. Muotokuvakollaasissa koostamiseen voi käyttää myös muita kuvaelementtejä henkilöahmosta kerrotun ja hahmon synnyttämien mielikuvien mukaan. Kuvat voivat olla konkreettisia tekstissä mainittuja asioita tai mielikuvia, joita hahmoon tutustuminen synnyttää.

TARU®-OSAAMISMALLI MUOTOKUVAKOLLAASEISTA



MIKSI TÄMÄ MENETELMÄ?

Muotokuvakollaasin lähtökohtana ovat **tekstin tarjoamat tiedot henkilöhahmosta**. Henkilöhahmon piirteiden kokoaminen vaatii tarkkaa, yksityiskohtaista lukemista ja tekstiin eläytymistä. Kuvien laatiminen, esittely ja niiden kommentointi edistävät vuorovaikutustaitoja. Pienten oppijoiden kanssa muotokuvakollaasin voi tehdä myös yhdessä tai opettaja voi valita kuvat valmiiksi. Omien **katselukokemusten sanoittaminen ja muiden kommentteihin vastaaminen kehittävät viestintätaitoja**. Muotokuvakollaasit **sopivat hyvin monikieliseen pedagogiikkaan**, sillä ne kehittävät toisen kielen sanavarastoa, mahdollistavat myös ensikielen käytön ja tukevat verbaalista ilmaisua kuvien kautta.

Hahmojen suullinen esittely auttaa tunnistamaan tarinan juonen ja tutustumaan kahteen tekstilajiin: kuvaukseen ja kertomukseen. Vanhempien oppijoiden kanssa hahmojen piirteitä voidaan eritellä tarkemmin liittämällä muotokuvan yhteyteen selostava teksti. Muotokuvakollaasissa tarvittavien yksityiskohtien keräämisen **apuna voi käyttää miellekarttoja ja muita visuaalituksia**.

MITEN KÄYTÄT MENETELMÄÄ?

Muotokuvan tekemistä varten tarvitaan kartonkia sekä esimerkiksi markettien ilmaisjakelulehtiä, joissa on runsaasti erilaisia kuvia. Myös internetistä löytää monenlaisia kuvia, kunhan huolehtii tekijänoikeuksista. Tarvittaessa joitakin kuvia voi myös piirtää. Muotokuvia voi tehdä kätevästi myös digiohjelmilla, esim. PowerPointilla.

Muotokuvan valmistaminen (ohje oppijalle):

1. Päätä, mistä hahmosta teet muotokuvakollaasin.
2. Hahmottele henkilön pään ja hartioiden ääriviivat isolle, mieluiten A4-kokoiselle paperille.
3. Leikkaa mainoslehdistä hahmoon sopivia kuvia.
4. Sommittele kuvat pään ja hartioiden ääriviivoihin sopivaksi. Huolehdi, että kasvot tulevat kunnolla kuvatuiksi. Kiinnitä huomiota erityisesti henkilön ilmeeseen silmien, nenän ja suun muodoilla.



Huolehdi, että sekä leikkaamasi kuvat että niiden pohjalta syntyvä kollaasi sopivat hahmoon.

5. Liimaa kuvat alustalle muotokuvan hahmotelman perusteella.

Muotokuvakollaaseista kannattaa koota **lopuksi näyttely**. Näyttelykierros voidaan tehdä ryhmässä niin, että jokainen pääsee esittelemään tekemänsä muotokuvan. Näyttely voidaan myöhemmin avata kotiväelle, rinnakkaisluokalle tms. perinteisin menoin. Muotokuvan tekijöille kannattaa antaa palautetta kierroksen yhteydessä tai myöhemmin kootusti esimerkiksi siitä, millaisia ajatuksia hahmon muotokuva katsojassa herätti ja mitä hän kuvassa näki.

OHJEITA MENETELMÄN TOTEUTTAMISEEN

Muotokuvien tekemisen voi aloittaa katsomalla yhdessä kuvataiteilija Arcimboldon tauluja. Niistä voi tunnistaa tuttuja ja tuntemattomampia kasveja, kaloja, hedelmiä ja vihanneksia. Oppijoita voi myös pyytää kuvaamaan maalausten hahmojen kasvojen piirteitä. Yhteisen keskustelun avulla pystytään analysoimaan ja kielentämään muotokuvien eri elementtien ja taiteilijan ratkaisujen merkityksiä. Samalla saadaan ideoita omien henkilöhahmojen kuvaamiseen.

Monikielisisä ryhmissä voi pyytää luettelemaan tarinan hahmojen piirteitä omalla ja koulun kielellä. Henkilöhahmot voidaan kuvata myös mandalan muodossa, jolloin ympyräkuvion yläosassa esitellään kunkin hahmon olemassa olevat piirteet ja sisäiset ominaisuudet ja alaosassa piirteet ja ominaisuudet, joita hahmolla ei ole. Vastaavasti voidaan yläosassa esitellä hahmon konkreettiset piirteet ja alaosassa mielikuvat sekä metaforiset ominaisuudet.

ASKEL ASKELELTA -MALLI HENKILÖHAHMON MUOTOKUVAN VALMISTAMISEEN



Media-TARU®-idea: Valmistetaan kuvakollaaseja aikakauslehtien kuvista, esimerkiksi teknisistä laitteista, maisemista tai henkilökuvista. Tehdään muotokuvia aikakaus- ja sanomalehtiartikkelien tai erilaisten uutissivustojen pidempiin teksteihin ja henkilöreportaaseihin kuvittamalla niitä uudestaan.

5.5 HILJAINEN KIRJA

MIKÄ MENETELMÄ?

Hiljaiset kirjat kertovat tarinoita kuvin. Tästä syystä niitä kutsutaan myös **tekstitömiksi tai sanattomiksi kirjoiksi**. Hiljaisten kirjojen visuaalinen ilmaisu vaihtelee yksinkertaisesta kuvakielestä hyvinkin taiteelliseen kuvakieleen ja sarjakuvamaiseen ilmaisuun. Pääosin hiljaiset kirjat ovat omia itsenäisiä teoksiaan, joita ei ole saatavilla perinteisinä kuvakirjoina. Joitakin poikkeuksia kuitenkin on, sillä esimerkiksi *Jeff Pinkneyn Leijona ja hiiri* on versio vastaavasta kansantarinasta. Hiljaisten kirjojen joukossa on myös sarjakirjoja perinteisten kirjojen tapaan. Hiljaisia kirjoja on nykyään saatavilla lähes kaikissa kirjastoissa (toisinaan omissa hyllyissään, toisinaan kuvakirjojen joukossa). Kuten perinteisiä kuvakirjoja, hiljaisia kirjoja löytyy **kaikenikäisille ja -kielisille oppijoille**.

Hiljaisten kirjojen käyttötavat ovat moninaiset, ja niiden pedagoginen käyttö tukee monilukutaitoiseksi kasvamista. Hiljainen kirja antaa katsoja-lukijalle mahdollisuuden kertoa tarinoita itselleen sopivalla tavalla, jolloin tarinat ovat aina tulkitsijoidensa näköisiä. Erityisen hyvin ne **sopivat monikielisille oppijoille**. Niiden käytössä voi keskittyä niin kuvituksen yksityiskohtien kuvailuun, värien ja kirjassa käytetyn tekniikan luomiin tunnelmiin kuin kirjan tarjoamiin juonellisiin osuuksiin. Hiljaiset kirjat ovat **monipuolinen työväline opettajalle**, sillä niiden parissa lapsi ja nuori voi lukea kuvia, kertoa omia tarinoita suullisesti, kirjoittamalla ja kuvallisesti, monimediaalisesti tai kehollisesti ilmaisemalla. Samalla ne tarjoavat opettajalle ja muil-

le kuulijoille tai katsojille näköalapaikan lasten ja nuorten mielikuvitukseen, ajatte-
luun ja tunteisiin.

TARU®-OSAAMISMALLI HILJAIISIIN KIRJJOIHIN



MIKSI TÄMÄ MENETELMÄ?

Hiljaiset kirjat ovat oppijalähtöinen ja monilukutaitoon perustuva tapa lähestyä kirjallisuutta. Hiljaiset kirjat sopivatkin hyvin sekä perusopetuksen kuvataiteen että äidinkielen ja kirjallisuuden sisältöihin sekä varhaiskasvatukseen ja esiopetuksen laaja-alaiseen, eheyttävään oppimiseen. Hiljaisia kirjoja voi käyttää myös toisen ja vieraan kielen opinnoissa sekä monissa muissa sisällöissä riippuen kirjan tarinasta.

Erityisen hyvin hiljaiset kirjat sopivat monikielisille ryhmille, sillä kirjojen lukeminen voi tapahtua millä tahansa kielellä tai kielten yhdistelmillä. Lisäksi **perinteisen verbaalisen kielen rinnalla voi käyttää ele- tai kuvallista kieltä**. Hiljaiset kirjat palvelevat myös sellaisia kielenkäyttäjiä, joiden keskittyminen tai kielen varassa etenevän kokonaisuuden seuraaminen ja hahmottaminen on haastavaa. Yleisesti hiljais-ten kirjojen käytössä kannattaa olla joustava ja ennakkoluuloton. Lapset ja nuoret voivat kokea tarvetta hyvinkin syvällisiin tai synkkiin tarinoihin, sillä he ovat varsin ennakkoluulottomia kuvitusten suhteen. Hiljaisen kirjan äärellä **eri kielitaustoista**

tulevat lapset voivat kokea yhteyttä ja oppia toinen toistensa tarinoista. Myös aikuisille avautuu uudenlainen väylä lasten ja nuorten maailmaan. Kun aikuiset hiljentyvät kuulemaan lapsen tarinaa, he oppivat lapsen maailmasta ja kielivarannoista.

MITEN KÄYTÄT MENETELMÄÄ?

Hiljainen kirja -menetelmää voi käyttää kahdella tavalla: **rakentamalla toimintaa valmiiden hiljaisten kirjojen ympärille** tai **toteuttamalla omia hiljaisia kirjoja** yksilötöinä, pienryhmissä tai koko ryhmän kesken. Kummassakin tavassa oppija tutustuu tekstien tuottamiseen ja tulkintaan laajasti, ja kumpaankin on mahdollista yhdistää monimuotoisesti ilmaisua sekä erilaisia sisältöjä. Näin oppija tiedostuu omista kielenkäytön mahdollisuuksista, joka puolestaan lisää kielitietoisuutta ja kehittää monilukutaitoa. Yleisesti hiljaiset kirjat parantavat sanavarastoa, tapahtumien välisten suhteiden ajallista jäsentämistä sekä syyn ja seurauksen ymmärtämistä. Hiljainen kirja auttaa keskittymään ja rauhoittumaan, sillä se ei vaadi niin syvää kognitiivista panostusta kuin sanallisen tekstin tulkinta. Voi sanoa, että hiljaisten kirjojen käyttömahdollisuudet ovat lähes rajattomat. Hiljaisten kirjojen pedagogiseen käyttöön sopivat lähes kaikki kuvien ja kuvakirjojen lukemisen sekä monilukutaidon työtavat.

Seuraavassa joitakin ideoita oman hiljaisen kirjan toteuttamiseen sekä hiljaisten kirjojen käyttöön.

Oman hiljaisen kirjan toteuttaminen

Ryhmässä hiljaisen kirjan voi toteuttaa yhdessä niin, että jokainen tekee oman sivun yhteisesti pohdittuun tarinaan tai jokainen oppija tekee oman tarinansa. Hiljaisen kirjan kuvien toteuttamiseen voi käyttää mitä tahansa haluamaansa tekniikkaa ja kirjan kokoaminen voi tapahtua myös digitaalisesti. Helppo digitaalisen kokoamisen tapa on perinteinen PowerPoint-esitys, jonka voi halutessa ajastaa.

Yksi hiljaisten kirjojen tyypillisistä tarinarakenteista on jonkin esineen tai hahmon kulkeutuminen ympäristöstä tai tapahtumasta toiseen. Tätä mallia soveltaen yhteisen hiljaisen kirjan toteuttaminen on helppoa. Silloin jokainen oppija voi toteuttaa kuvan omasta lempipaikasta, unelmamaisemasta tai yhteisesti suunnitellusta matkasta ja yhteinen tarina rakentuu kuhunkin kuvaan lennähtäneen esineen, yhteisten henkilöhahmojen tai eläinhahmon varaan.

Toinen tyypillinen hiljaisten kirjojen tarinarakenne on etsimiskirja. Siinä jokainen saa toteuttaa haluamansa kuvan, jonne tehtävänä on piilottaa yksi tai useampi yhdessä sovittu yksityiskohta. Yksityiskohdat voivat olla valmiita kuvakopioita tai oppilaiden piirtämiä. Yksi vaihtoehto on kirjainten sijoittaminen hiljaiseen kirjaan, jolloin kirjan lukemiseen liittyy kirjainarvoituksen ratkaiseminen.

Oman hiljaisen kirjan toteuttamiseen ei ole olemassa oikeaa sivumäärää tai kokoa. Oppijat innostuvat usein innostuvat toteuttamaan omia pieniä hiljaisia kirjoja esimerkiksi niin, että taitellaan A4-kokoinen paperi neljään osaan, jolloin syntyy 8-sivuinen pikkukirja. Tällaisen pikkukirjan aiheena voi olla oppijan oma elämä.

HILJAISEN KIRJAN KÄYTTÖÖN SOVELTUVIA PEDAGOGISIA TYÖTAPOJA

Hiljaisen kirjan lukeminen on kuin mikä tahansa lukuhetki, jossa toimintaa voi olla ennen lukemista, lukemisen aikana tai lukemisen jälkeen. Toiminnan tavoitteesta, sisällöstä ja oppijoiden iästä riippuen kirjoja voi lukea yhteisesti koko ryhmän kesken (opettaja kääntää sivuja ja muut katsovat), pienryhmissä esimerkiksi ketjukertomuksena tai yksin itse tarinaan perehtyen ja muille sen jälkeen kertoen. Hiljaisen kirjan tarinan voi tuottaa näkyväksi monin draamatekniikoin. Kuvista voi tehdä pienryhmissä äänimaisemia, vuoropuhelua, pantomiimeja ja pieniä näytelmiä. Toisinaan kuvista saa rakennettua kokonaisia esityksiä, toisinaan esimerkiksi pantomiimin voi toteuttaa improvisaationa samalla, kun kirjan sivut aukeavat.

Hiljaisen kirjan aukeamaa katsoessa kuulijoilta voi kysyä, mitä tarinan henkilöt ajattelevat eri tilanteissa. Koska tekstiä ei ole, jokainen voi keksiä itse henkilöiden ajatukset. Koska ajatukset saattavat olla hyvinkin erilaisia, voi niiden pohjalta avautua **tilaisuus keskustella erilaisista tunteista ja niiden kokemisesta.** Vastaavasti voidaan toimia niin, että jokainen oppija valitsee itselleen yhden sivun kirjasta, jota ei kerro muille, ja kirjoittaa tästä sivusta lyhyen tekstin. Tämän jälkeen jokainen lukee toisilleen kirjoittamansa tekstin, ja muut ryhmässä yrittävät arvata, mistä sivusta on kysymys.

Sivun kääntämisen jännitys ja tarinan tulkintaan vaikuttavat tekijät konkretisoituvat ketjukertomuksessa. Ketjukertomuksen voi toteuttaa esimerkiksi niin, että osallistujat istuvat piirissä, ja jokainen sanallistaa vuorollaan yhden aukeaman tarinan niin, että se jatkaa edellisen kertojan tarinaa. Halutessa saman voi toteuttaa kirjoit-

tamalla tai saduttamalla. Sadutusta voi toteuttaa myös yksilöllisesti tai ryhmänä, ja siinä voi käyttää useita kieliä. Sadutusohjeet ja tietoa sadutuksesta on saatavilla esimerkiksi osoitteessa www.lapsetkertovat.org.

Hiljainen kirja sopii hyvin **myös perheiden käyttöön**. Erityisen hyvin se sopii monikielisille perheille. Yhteistyön voi toteuttaa esimerkiksi niin, että hiljainen kirja kiertää yhden yön lainana kodeissa, ja huoltajat saavat kertoa ja tallentaa kirjan tarinan yhdessä lapsen kanssa haluamallaan kielellä. Koulussa ja päiväkodissa tarinoiden tallennukset ladataan palvelimelle, ja niihin tehdään esimerkiksi QR-koodit, jotka laitetaan nettisivulle. Näin kirjan tarinan tulkintoja voi kuunnella monilla kielillä.

OHJEITA MENETELMÄN TOTEUTTAMISEEN

Hiljaiset kirjat ovat aihepiireiltään ja kuvituksiltaan hyvin erilaisia keskenään. Tarjolla olevaan kirjallisuuteen kannattaakin perehtyä huolella etukäteen. Lisäksi kirjastoissa on vielä vaihtelevasti tarjontaa. Jos hiljaisia kirjoja ei ole saatavilla, voi käyttää myös perinteisiä kuvakirjojen kuvituksia. On kuitenkin hyvä huomata, että kuvitusten tarina voi olla erilainen kuin kuvitusten ja tekstin yhteinen tarina. Kuvien tarinan sekä kuvien ja tekstin tarinan vertailu voikin olla kiinnostavaa.

ASKEL ASKELEELTA -MALLI



Media-TARU®-idea: Sanoma- ja aikakauslehtikuvista voi rakentaa erilaisia teemallisia hiljaisia kirjoja, joihin soveltaa esimerkiksi etsimiskirjan ideaa. Samalla voi pohtia tekstin (esim. sanomalehtikuvien kuvatekstit) merkitystä kuvan tulkinnalle. Kiinnostava idea voi olla myös hiljainen sanoma- tai aikakauslehti.

5.6 KAMISHIBAI-TEATTERI

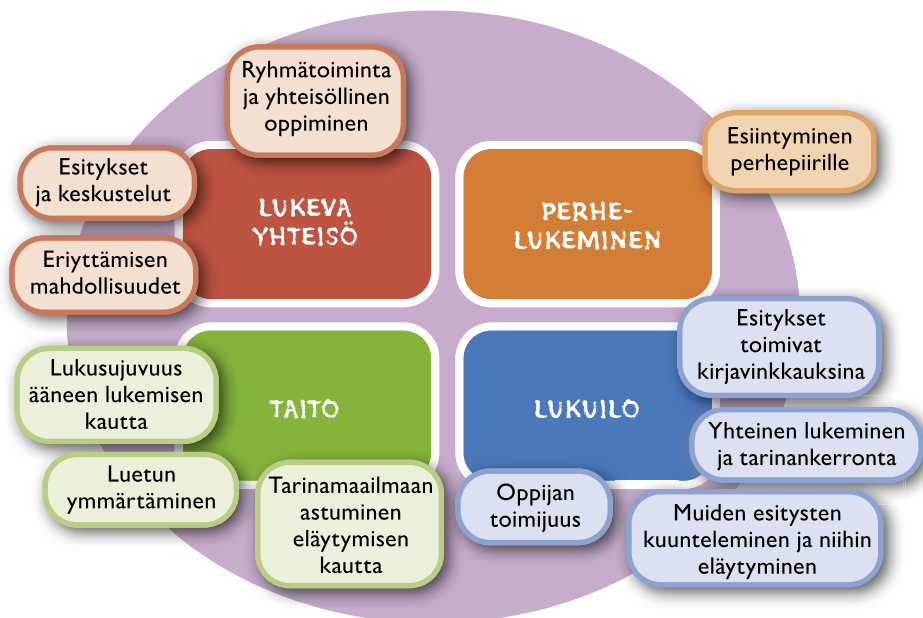
MIKÄ MENETELMÄ?

Kamishibai-teatteri on japanilaisesta teatteriperinteestä lähtöisin oleva kerrontamenetelmä, jota voi soveltaa monin tavoin kielenopetukseen ja kirjallisuuskasvatukseen. Kamishibai (紙芝居) -sana on lähtöisin Japanista ja tarkoittaa paperiteatteria. Kamishibai-teatteria kutsuttiin 700-luvun buddhalaisissa luostareissa kuvarullakerroonaksi (emakimono), ja se edustaa varhaisimpia tapoja yhdistää kuva ja teksti tarinankerronnassa. Kamishibai-teatteri tunnetaan monissa Euroopan maissa, mutta Suomessa menetelmä on alkanut vasta yleistyä. Kamishibai-teatteriä tarvitaan kolme osaa: kertoja (kamishibaiya), pieni teatterin- tai näyttämönoloinen rakennelma sekä kuvitettu tarina irrallisina papereina.

Kamishibai-teatterin avulla voi innostaa lapsia lukemaan ja kertomaan tarinoita ja keskittymään kuunteluhetkessä. Kamishibai-teatteri-menetelmää voi soveltaa kahdella tavalla: **käyttää valmiita kamishibai-tarinoita** tai **tehdä oppijoiden kanssa omia tarinoita**, joita sitten esitetään. Monimuotoisuudessaan kamishibai-teatteri **sopii kaikenikäisille lapsille ja nuorille.**

Kamishibai-teatterissa **kehitetään tekstiin eläytymisen ja itseilmaisun taitoja.** Kamishibai-teatteri on toiminnallinen ja aktiivinen menetelmä, jota voi käyttää kaikkien oppisisältöjen oppimiseen ja joka eheyttää luontevasti eri oppiaineita keskenään.

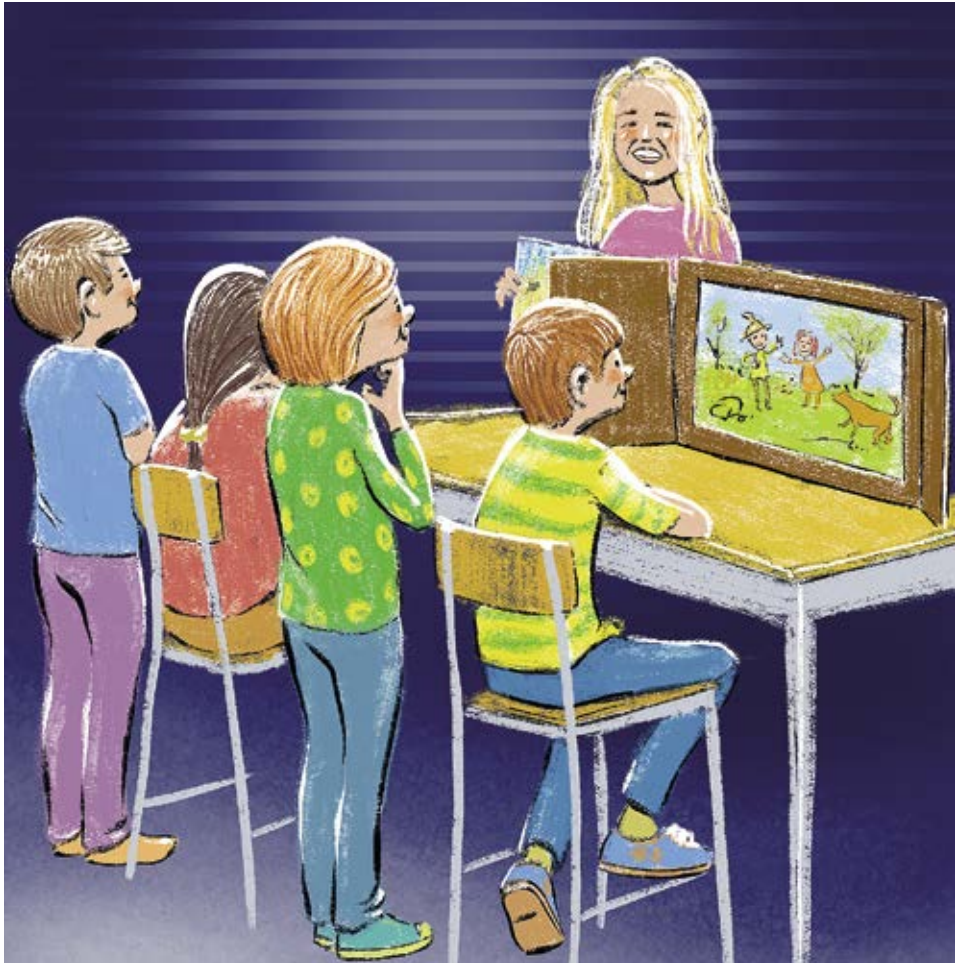
TARU®-OSAAMISMALLI KAMISHIBAI-TEATTERISTA



MIKSI TÄMÄ MENETELMÄ?

Kamishibai-teatteri **tukee ja kehittää kieli- ja kulttuuritietoisuutta, kielen ja tarinoiden havainnoinnin taitoja, tekstiin eläytymisen ja kerronnan taitoja sekä omaa tuottamista**. Kerronnan yhteisöllisyys sosiaalistaa osallistujia kirjallisuuden maailmaan. Kamishibai-menetelmän avulla voidaan tehdä havaintoja erikielisistä teksteistä ja vuorovaikutuksen käytänteistä sekä soveltaa erilaisia tapoja oppia kieliä. Katsojalle **pedagoginen kamishibai-esitys näyttäytyy teatterina, joka ohjaa tarkkaavaisuuteen ja auttaa keskittymään kuunteluun**. Kielitietoisuuden näkökulmasta kamishibai-teatterissa on paljon elementtejä, jotka tukevat tarinan ymmärtämistä ja sanaston oppimista. Lisäksi esitystä on tarinan ja kuvien avulla helppo seurata, vaikka itse kieltä ei ymmärtäisikään.

Kamishibai-teatterissa kirjallisuutta jäsennetään draamamenetelmin eli kokijan tunnekokemusten läpi. Näin menetelmä ottaa huomioon fiktiivisten tekstien mielihyvää ja tulkinnan iloa tuottavat piirteet. Kun **oppijat ovat tarinoiden kertojia ja tuottajia**, kehittää esitykseen valmistautuminen laajasti tekstin tulkittamisen ja tuottamisen taitoja. Esittäessään tarinaa kertojan on ymmärrettävä esitettävänä ole-



va tarina, tunnettava tarinan sanasto, esitettävä tarina sujuvasti ja käytettävä oikeaa intonaatiota. Oman tarinan laatiminen perustuu luovalle kirjoittamiselle. Oppijat voivat myös kertoa kokonaan omia tarinoitaan valitusta aihepiiristä.

Parhaimmillaan kamishibai-menetelmä tuo oppitunneille teatterin illuusion, turvallisen välineen käyttää kieltä eläytyvästi, mahdollisuuden näyttää ja kokea erilaisia tunteita ja tehokasta eheyttävää oppimista eli oppiaineiden sekä sisältöjen keskinäistä integrointia. **Kamishibai-esitys tuottaa ryhmään yhteisöllisyyttä ja yhteisen kokemuksen synnyttämään iloa.**

MITEN KÄYTÄT MENETELMÄÄ?

Kamishibai-teatteria varten tarvitaan **näyttämörakennelma**, jonka edessä kertoja istuu tai seisoo ja kertoo kuvien tarinaa. Yleisö seuraa kerrontaa näyttämön edessä. Näyttämörakennelman sivussa on kolo, josta kertoja pujottaa kuvan näkyviin. Näyttämörakennelmaan kuuluu usein esirippu, jonka avulla näyttämön voi sulkea eri tarinoiden tai kohtausten välissä. Näyttämörakennelman voi toteuttaa pahvilaatikosta, tultitikkuauskista tai muuta valmiista materiaalista. Lisäksi puisen kamishibai-teatterin voi tilata tai sitten rakentaa IKI-Taru-hankkeen ohjeiden mukaan (www.utu.fi/iki-taru). Kamishibai-teatterissa **tarina voi tulla monesta lähteestä, ja se koostuu usein noin 20 kuvasta**. Tavallisimmin näyttämö ja kuvat ovat A3-kokoisia. Kertoja voi kertoa tarinaa omin sanoin ja eläytyä tarinaan voimakkaasti, tai tarina voi olla valmiiksi jaksotettuna kunkin kuvan taakse, jolloin tarinan voi lukea sanasta sanaan. Esitys voi rakentua valmiille kamishibai-tarinakuville (printattavissa esim. TARU®-hankkeen sivuilta <https://tarinoillalukijaksi.fi/> tai <https://sites.utu.fi/iki-taru/>), taidekuville tai oppilaiden piirroksille. Oppijat voivat kirjoittaa kamishibai-tarinoita itse ja kuvittaa ne erilaisin kuvataiteen tekniikoin.

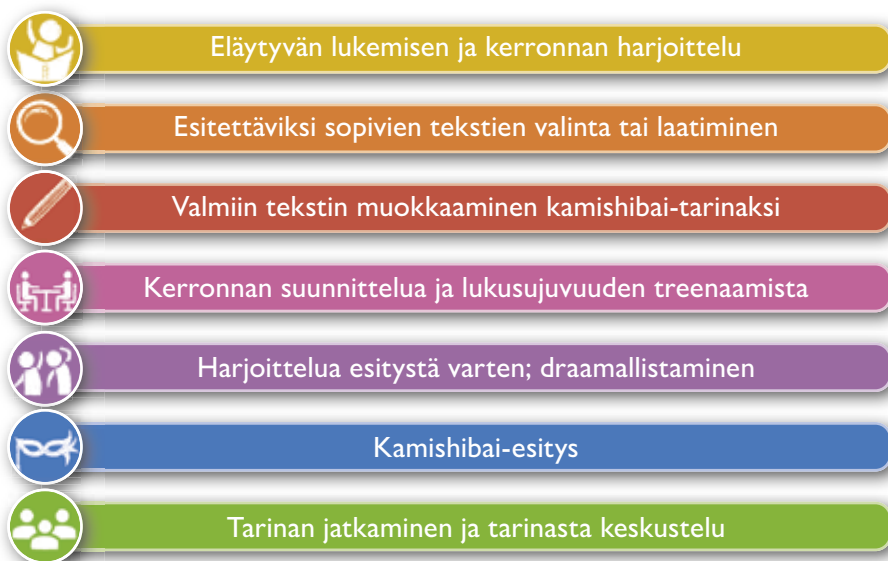
Kamishibai-teatteri yhdistää useita taidemuotoja. Tarinan kertominen on itsesään teatteriesitys, jossa esiintyy erityyppisiä draamallisia elementtejä. Kertojan eläytyvä tekstin esittäminen välittää katsojille kertojan tulkintaa tekstistä. Samalla se tukee sekä kuvan että tekstin ymmärtämistä. Kertojina voivat toimia sekä opettaja että oppilaat. **Kamishibai-kerrontaan on mahdollista lisätä vaihteleva määrä draamallisia elementtejä.** Tarinaan voi laatia kehyskertomuksen. Tarinaan voi johdattaa esimerkiksi kertojan puvustus, eleet ja ilmeet tai rekvisiitta. Elävyyttä tarinoihin syntyy vaikkapa keppinukkejen avulla ja eri miljöitä vaihtelemalla, pöytäteatterin kautta, pehmoleluilla, käsinukeilla ja pulpettivahdeilla. Tarinat voidaan videoida ja tehdä niistä kooste koulun elokuvahetkeä tai vanhempainilta varten. Pienempien tarinoita saadaan saduttamalla. Esimerkiksi kummiluokan oppilas voi saduttaa alkuopetusikäistä. Myös kerronnan aikana esitystä voi höystää musiikin, äänen ja liikkeen tai kertojan roolien avulla. Tarinaa voi puolestaan jatkaa yleisön kommentein tai lisäosien, esimerkiksi jatkotarinoiden, kautta.

OHJEITA MENETELMÄN TOTEUTTAMISEEN

Kamishibai-tarinoiden valikointiin kannattaa kiinnittää huomiota. Tekstien tulee sopia käyttötarkoitukseensa, lukemisen tavoitteisiin ja lukijoilleen. Erityisesti mo-

nikielisissä ja -kulttuurisissa ryhmissä tarinoiden sopivuutta tulee arvioida huolella: kielen vaikeustason, tarinan juonen ennustettavuuden ja kulttuuripiirteiden kuvauksen perusteella. Kansansatuja ja –tarinoita voi valita vapaasti kerrottaviksi ja kuvitettavaksi, sillä ne ovat tekijänoikeusvapaita. Lisäksi kamishibai-teatteriin sopivat monenlaiset tekstiversiot: eri kieliversiot, lyhennelmät ja selkokieliset tekstit. Kerronnan tukimateriaaliksi sopivat esimerkiksi kuvakortit.

ASKEL ASKELEELTA -MALLI



Media-TARU®-idea: Kamishibai-teatteria on aikoinaan käytetty myös japanilaisissa autotehtaissa muistuttamassa meneillään olevasta kokoonpanon vaiheesta. Samaan tapaan kamishibai-teatteria voi käyttää myös monissa tietopohjaisissa oppimisprojekteissa tai vaikkapa uutisten esittämiseen television tapaan.

5.7 ILTASATUKIRJAHYLLY

MIKÄ MENETELMÄ?

Iltasatukirjahylly on perhelukemisen ohjelma, joka **kannustaa perheitä lukemaan ja tutustumaan päiväkodissa tai koulussa tarjolla olevaan lukumateriaaliin**. Tehokkaimmat perhelukemisen ohjelmat tarjoavat kirjallisuuden lisäksi perheille myös toimintaideoita lukuhetkiin. Iltasatukirjahyllytoiminta kannattaakin suunnitella niin, että se **tukee päiväkoti- tai kouluryhmän toimintaa** ja kannustaa perheitä keskustelemaan ajankohtaisista aiheista. Iltasatukirjahylly on **helpoiten toteutettavissa päiväkotiryhmissä ja alkuopetuksen luokissa**, mutta vanhempien oppilaiden toiminnan voi toteuttaa esimerkiksi lehtihyllynä, vitsikirjahyllynä, novellihyllynä tai satuhyllynä.

Iltasatukirjahyllytoiminta (ns. eteiskirjasto) on helppo aloittaa. Se on **kirjakokoelma**, joka sijaitsee päiväkotiryhmän tai luokan eteisessä ja josta perheet tai oppijat voivat lainata kirjoja kotiin sovitun palautausajan mukaan. Monesti palautusaika on lyhyt, jopa yksi ilta, jotta kirja varmasti tulee luettua ja palautuu päiväkotiin. Lyhyt palautusaika lisää kirjojen vaihtuvuutta ja helpottaa kotona luettujen kirjojen liittämistä päiväkodin muuhun toimintaan. Iltasatukirjahylly koostuu usein noin 25 kirjasta. Silloin jokaiselle ryhmän oppijalle riittää luettavaa ja kirjoja on yhdelle lapselle luettavaksi useampana päivänä. Iltasatukirjahylly voi olla konkreettinen hylly tai laatikko, mutta tärkeintä on, että kirjat ovat esillä houkuttelevasti ja paikassa, jonka lapset ja huoltajat näkevät, kun ovat tulossa päiväkotiin ja kouluun tai lähdessä sieltä.

Iltasatukirjahyllytoimintaan kirjoja voi valita päiväkodista tai koulusta, kerätä kirjoja lahjoituksena tai pyytää kirjastosta lainaksi sopiva kirjallisuuskokoelma. Erilaiset teeman mukaan kootut kirjakokoelmat ovat myös käyttökelpoisia. Teemaksi sopivat esimerkiksi perheiden suosikkikirjat, erilaiset laaja-alaisen oppimisen ja sosiaalisen emotionaaliseen kasvuun liittyvät teemat. Toisinaan voi laittaa perheille linkin äänikirjaan tai pyytää lapsia kertomaan oman sadun saduttamalla kotona. Erityistä huomiota kannattaa kiinnittää monikielisiin ryhmiin. Monikielisestä kirjastosta voi lainata perheille omakielistä kirjallisuutta; hiljaisia kirjoja voivat lukea kaikki; tai kotiin viemiseksi voi antaa ryhmässä jo luetun kirjan, jonka lapsi voi leikkilukea kotona muistin ja kuvien perusteella perheelleen.

Iltasatukirjahyllytoiminta ei kukoista ilman päiväkodin tai koulun henkilöstön aktiivista toimintaa. Lisäksi **vanhemmat ja oppijat on hyvä aktivoida mukaan**. Tutkitusti oppijat ovat toiminnassa vanhempien motivoijia ja vanhemmat voivat kannustaa toisiaan. Henkilöstön kannattaa varata aikaa kotiin viedyistä kirjoista keskustelemiseen, kirjojen valintaan kannattaa kiinnittää huomiota, kirjojen yhteyteen voi miettiä toimintaa ja erityisesti on hyvä kannustaa lainaustoimintaan niitä perheitä, joille se näyttäytyy hankalimpana.

TARU® -OSAAMISMALLI ILTASATUKIRJAHYLLYSTÄ



MIKSI TÄMÄ MENETELMÄ?

Perhelukemisen ohjelmilla on monia positiivisia vaikutuksia perheisiin ja lasten lukemiseen. Kodin ja päiväkodin tai koulun yhteistyömuotona iltasatukirjahylly kannustaa perheitä aktiivisuuteen ja laajentaa päiväkodin tai koulun yhteisöä myös perheisiin. Erityisen merkityksellinen iltasatukirjahylly on niille perheille, jotka ovat epävarmoja kirjallisuuden valinnassa ja lukuhetkien järjestämisessä tai joilta luku-

kulttuuri puuttuu kokonaan. Näin **iltasatukirjahyllytoiminta yhdenvertaistaa perheitä ja auttaa monikielisiä perheitä olemaan aktiivisesti yhteydessä lapsen päiväkotiryhmään tai koululuokkaan.**

Iltasatukirjahylly rakentaa oppimisen siltaa kotien ja päiväkodin tai koulun välillä, sillä huolella valitut kirjat jatkavat oppimista päiväkotitai koulupäivän jälkeen. Lisäksi iltasatukirjahylly voidaan rakentaa yhteisesti ja perheet voivat osallistua kirjakoelmien koostamiseen. Iltasatukirjahyllytoiminnan toteuttamisessa tulee olla sensitiivinen ja perheiden lukemisen kulttuuriin on hyvä tutustua etukäteen. Toisinaan voi olla tarpeen, että toimintaan voi osallistua perheiden omia kirjoja hyödyntämällä tai perheet voivat ehdottaa toimintatapoja.

MITEN KÄYTÄT MENETELMÄÄ?

Iltasatukirjahyllytoiminnan suunnittelussa **tärkein lähtökohta on tuntee perheet ja asettaa iltasatukirjahyllytoiminnalle tavoitteet.** Kirjavalikoima ja toimintaohjeet rakentuvat näiden varaan.

Seuraavassa joitakin ideoita iltasatukirjahyllytoiminnan toteuttamiseen:

Lukuilon hylly

Lukuilon hyllyn tavoitteena saada perheet innostumaan lukemisesta ja kirjallisuudesta. Silloin kirjahyllyyn kannattaa valita uudehkoa kirjallisuutta. Erilaiset toiminnalliset kirjat kannustavat lapsia aktiivisuuteen lukuhetkessä ja humoristiset kirjat saavat nauramaan yhdessä. Toiminnallisia kirjoja ovat esimerkiksi perinteiset kurkistusluukkukirjat, kirjat, joissa hyödynnetään digitaalisuutta, ja taskulamppukirjat. Lukuilon kirjoja voi etsiä myös lasten suosikkiaihepiireistä, kuten harrastuksista tai populaarikulttuurista. Lisäksi lukuilon hyllyn yhteyteen voi laittaa toimintaohjeita, jotka kannustavat lasta osallistumaan lukuhetkeen kääntämällä sivuja, etsimällä kuvituksista tekstiin liittyviä asioita tai rakentamaan yhteisen leikin lukuhetken jälkeen. Toimintaohjeeseen voi liittää myös ehdotuksen lukuympäristön rakentamisesta tai lukuhetkiherkuista.

Sosiaalis-emotionaalisten taitojen hylly

Sosiaalisemotionaalisten taitojen hyllyn tavoitteena on saada perheet keskustelemaan ja oppimaan tunteista, kaveritaidoista, lapsen ominaisuuksista tai perheen tilanteesta. Sosiaalisemotionaalisten taitojen hyllyyn kannattaa valita kirjoja, joissa

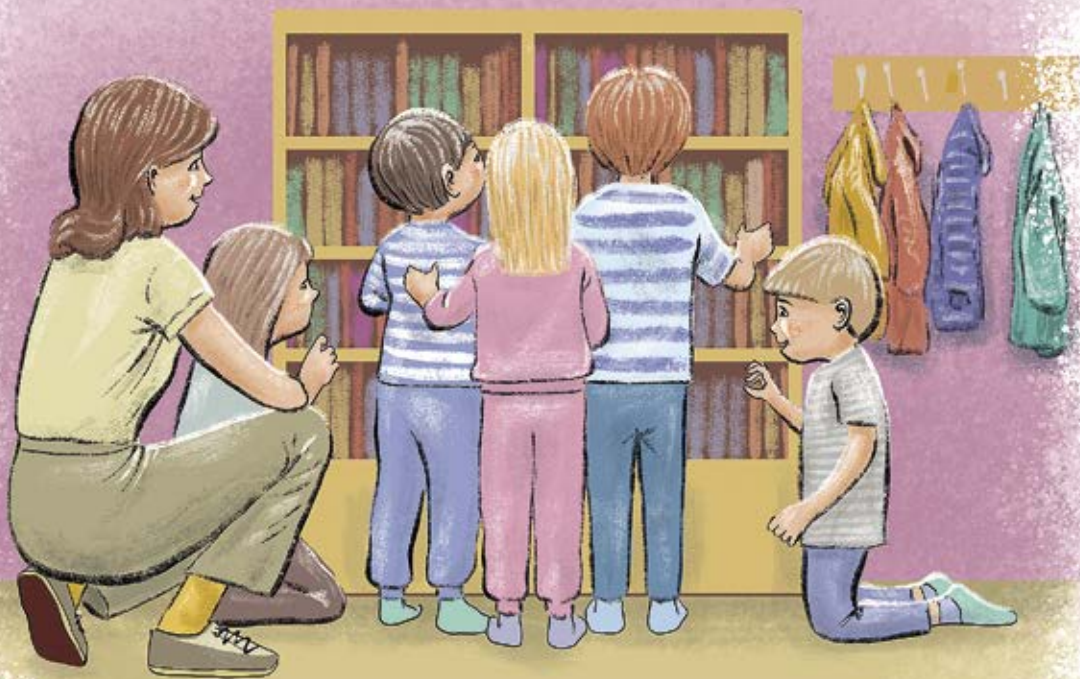
on lapsille helposti samaistuttavia hahmoja ja tilanteita. Joskus voi olla tarpeen keskittyä yhteen aihepiiriin tai lähestyä saman hyllyn kautta monia teemoja. Toimintaohjeina tässä hyllyssä on kirjojen kuvitusten tarkastelu tunteiden näkökulmasta ja kirjakeskustelun johdattaminen lapsen omiin kokemuksiin. Sosiaalisemotionaaliseen kirjahyllyyn voi valita luettavaksi myös tunnetaitokirjoja, joissa on usein valmiita ohjeita lukuhetken organisointiin.

Oppisisältöjen hylly

Oppisisältöjen hyllyn tavoitteena on syventää päiväkodissa tai koulussa opittavia asioita, kuten ympäristöasioita tai matematiikkaa. Oppisisältöjen hyllyssä kirjallisuus voi olla myös tietokirjallisuutta tai faktioita, joissa yhdistellään erilaisia asiasisältöjä juonelliseen tarinaan. Tietokirjahyllyyn voi sisällyttää lasten ikäkaudesta riippumatta hyvinkin eritasoista tietokirjallisuutta ihan pienille suunnatuista ensikirjoista aikuisten kirjallisuuteen. Toimintaohjeena perheelle voi antaa oppimiskokonaisuuden oppimistavoitteet sekä täsmäkysymyksiä, joiden pohjalta perhe voi keskustella. Toisaalta monet vanhemmat saavat näissä lukuhetkissä mahdollisuuden jakaa asiantuntemustaan lasten kanssa. Myös erilaiset verkko-osoitteet voivat auttaa perhettä tutustumaan kirjan aihepiiriin konkreettisesti.

Lukutaidon hylly

Lukutaidon hyllyn tavoitteena on tukea lukemisvalmiuksia ja lukutaidon kehittämistä. Lukutaidon hyllyyn kannattaa valita kirjallisuutta, joka soveltuu lapsen lukutaidon tai lukuvalmiuden tasoon. Toisaalta voi valita kirjallisuutta lapsia erityisesti kiinnostavista aiheista tai antaa luetun yhteyteen arvoitustehtäviä ratkaistavaksi, sillä lukutaidon oppimisessa sekä motivaatio että uteliaisuus luettua kohtaan. Lisäksi sanavaraston kasvattaminen on tärkeä lukemisvalmius. Tähänkin on hyvä kiinnittää huomiota. Toimintaohjeina lukutaidon hyllyssä on lapsen aktiivinen osallistuminen lukemisvalmiuksien tai lukutaidon kehittymisen näkökulmista. Lukuhetken aikana lapsi voi lukea katkelmia tekstistä, osoittaa kirjaimia tai kääntää sivuja. Lisäksi voi ohjata keskustelemaan kirjasta niin, että lapsen päättelykyky kehittyy. Myös kirjan yksityiskohtien muistaminen voi kehittää lyhytkestoista työmuistia, joka on lukemaan oppimisen edellytys. Monista lapsista on mukavaa lukuhetken jälkeen kirjoittaa esimerkiksi omaa sanastoa kirjasta löytyvien lapselle tärkeiden sanojen mukaan. Sanastoa voi tehdä kokoamalla sanoja kirjasta tai aikuisen mallista ja kuvittamalla nämä sanat.



Monikielinen hylly

Monikielisen hyllyn tavoitteena on tukea ryhmässä tai luokassa toteutettavaa monikielistä pedagogiikkaa ja suomea toisena kielenä -oppivien lasten kielitaitoa. Monikieliseen hyllyyn voi kirjoja tilata esimerkiksi Monikielisestä kirjastosta tai sitten pyytää perheitä lainamaan kirjoja hyllyyn. Kannattaa pyrkiä siihen, että hyllyssä olisi edustettuna kaikki lapsiryhmän kielet, mutta myös muita kieliä ja hiljaisia kirjoja. Voi myös etsiä samaa kirjaa useilla kielillä. Monikielistä kirjahyllyä voi soveltaa lukuilon ohjeen mukaan. Lapsille ei kannata tarjota kirjoja vain heidän osaamillaan kielillä, vaan antaa vapaus tutustua myös heille tuntemattomiin kieliin. Usein kirjojen ympärille syntyy spontaanisti mielenkiintoisia kielivertailuja. Myös kuvitukset voivat eri kulttuureissa erota toisistaan ja niihinkin voi suunnata lasten huomiota. Monille monikielisille lapsille on tärkeää saada lukea kirjallisuutta omalla ensikielillä ja jakaa tietoa omasta ensikielystä muille lapsille. Tässä kannattaa kuitenkin olla sensitiivinen. Siitä syystä hyllyssä on hyvä olla kaikenlaisia kieliä ja antaa lasten lainata kirjoja vapaasti.

OHJEITA MENETELMÄN TOTEUTTAMISEEN








Toiminnan aikana kannattaa aktiivisesti havainnointi perheiden osallistumista toimintaan. Osa perheistä jättää osallistumatta, koska heillä luetaan jo kotona paljon. Näiden perheiden kanssa on hyvä sopia jokin järjestely, jonka avulla he voivat osallistua toimintaan ilman, että se häiritsee jo olemassa olevia käytänteitä. Joillekin perheille lukeminen on vieraampaa ja kirjan mukaan ottaminen tuntuu turhalta, lukemiselle ei tahdo löytyä aikaa tai perhe ei tahdo muistaa sitä. Näissäkin tapauksissa kannattaa olla aktiivinen ja miettiä keinoja tukea perheen osallistumista. Toimiviksi keinoiksi ovat osoittautuneet lapsen motivointi (lapselle voi esimerkiksi miettiä täsmäkirjoja, jotka antaa lapselle suoraan) ja vanhempien aktivointi. Vanhemmat ovat usein parhaita toistensa motivaattoreita ja osaavat perustella lukemisen ja iltasatu-toiminnan hyötyjä parhaiten. Kannattaakin pohtia iltasatukirjahyllytoiminnan yhteyteen vanhempainiltaa, jossa joko aloitetaan iltasatukirjahyllytoiminta tai vaihdetaan kokemuksia toiminnan kulusta ja kirjoista.

Iltasatukirjahylly-menetelmästä voi kehittää monenlaisia sovelluksia. Yksi vaihtoehto on esimerkiksi perheissä kulkeva **iltasatukassi**, jossa on lukemiseen liittyvää materiaalia, kuten käsinukkeja tai kuvakortteja. Myös **oman lukukaverin toteuttaminen** ja sen mukana pitäminen lukuhetkissä on lapsista mukavaa. Osa lapsista ja vanhemmista kaipaa menetelmään jotakin tapaa seurata lukemisen edistymistä, jolloin voi olla tarpeen kehittää esimerkiksi ryhmän eteisaulaan **yhteinen lukutoukka tai puu**, johon luettuja kirjoja voi kirjata. Yksilöllisiä merkintätapoja voi käyttää, mutta niissä kannattaa huolehtia, että lapset eivät koe toiminnan muuttuvan kilpailuksi.

Iltasatukirjahylly-menetelmä toimii menetelmään sitoutuneen henkilöstön tuella. Ryhmissä kannattaakin varata aikaa iltasatukirjahyllykirjoihin tutustumiseen ja lukukokemusten jakamiseen myös ryhmässä. Hyvä tapa on myös käyttää kirjoja toimintaan, jolloin lukeminen merkityksellistyy. Lapset lukevat mielellään samoja kirjoja uudestaan. Ei siis haittaa vaikka kaikki iltasatukirjahyllyn kirjat luettaisiin ryhmässä ennen niiden kotilainausmahdollisuutta. Pienten lasten kohdalla voi miettiä iltasatukirjojen sijaan muuta lukuhetkimateriaalia. Voi esimerkiksi kopioida koteihin vietäväksi lorukortteja ohjeineen.

Iltasatukirjahyllytoiminta voi olla periodimaista tai sitten sitä voi toteuttaa kautta vuoden eri muodoissa. Yksi vaihtoehto onkin tehdä sen yhteyteen vuosikello, jossa on suunniteltuna erilaisia kirjoja ja toimintoja vuoden varrelle.

ASKEL ASKELEELTA -MALLI

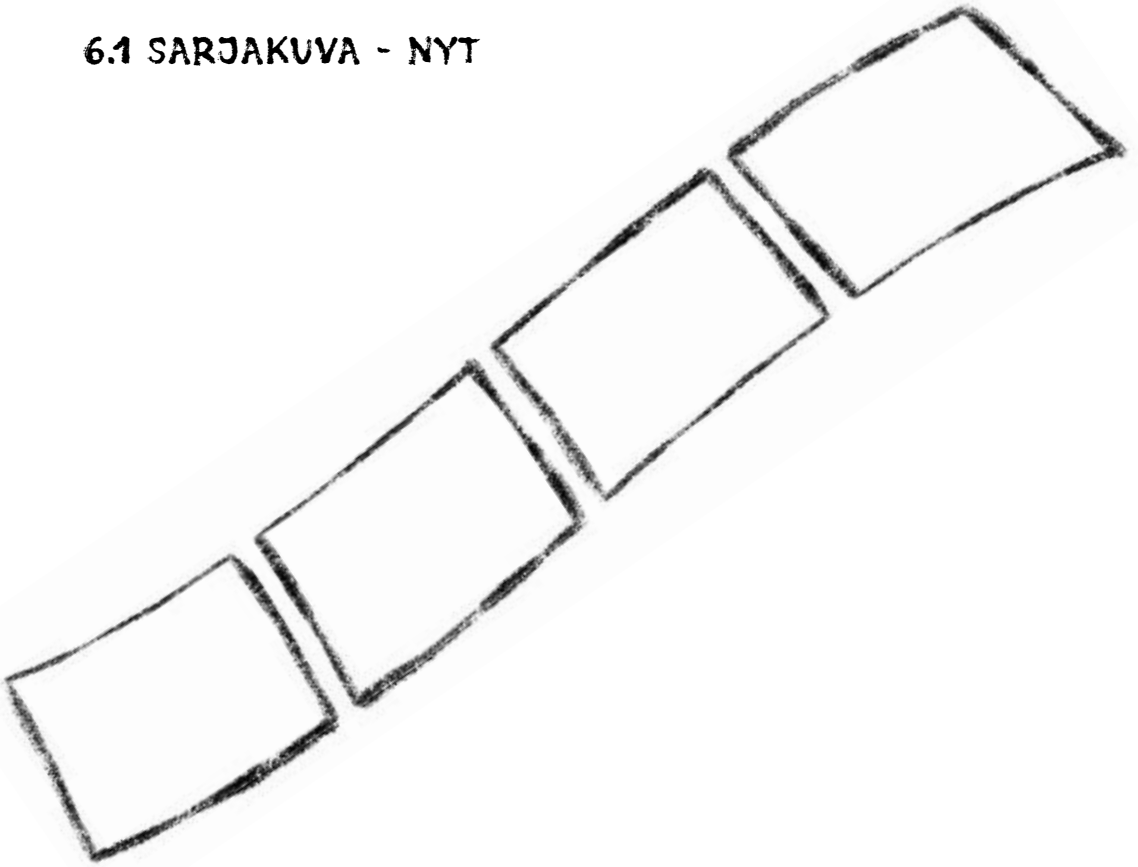
-  Suunnittele tavoitteet toiminnalle ja toiminta ryhmässä
-  Informoi perheitä ja valitse kirjat
-  Järjestä mahdollisesti vanhempainilta, jossa kirjahylly kootaan ja kirjoihin voi tutustua
-  Aloita toiminta ja havainnoi perheiden osallistumista
-  Jakakaa lukukokemuksia ryhmässä ja työstäkää kirjoja edelleen
-  Kysele aktiivisesti lapsilta ja vanhemmilta palautetta
-  Päätä toiminta ja kirjaa muistiin kehittämissuhteita.

Media-TARU®-idea: Iltasatukirjahyllyyn voi valita myös jonkin ajankohtaisen teeman, joka yhdistyy esimerkiksi lasten uutissivustoon tai tiedonhakuun verkosta. Lisäksi kirjojen teeman voi kohdistaa mediataitoihin. Teemasta löytyy monia lasten kuvakirjoja, joiden pohjalta perheet voivat keskustella lasten tietokonepeleistä, kännykän käytöstä tai verkkoasioista.

6. TARU®-MATERIAALIT



6.1 SARJAKUVA - NYT



Neliruutuinen sarjakuva on kätevä ilmaisumuoto moneen tarkoitukseen. Sen avulla voi esimerkiksi **laatia ohjeen, ilmaista tunnekokemustaan, pohjustaa tai tiivistää opiskeltavan asian ja jatkaa tarinaa**. Neliruutuisen sarjakuvan avulla on **mahdollista kuvata ja arvioida kirjan lukemista sekä kirjoittamis- tai esiintymisprosessin kulkua**.

Sarjakuva voi perustua pelkälle kuvalliselle ilmaisulle tai siihen voi liittää sanallista kerrontaa. Myös kuvitustekniikka on vapaa. Sen voi laatia paperille tai tehdä helposti myös digitaaliseen muotoon. Neliruutuisista sarjakuvista voi tehdä jatkumon tai koostaa kollaasin – joko yksin, pareittain, pienryhmässä tai koko luokan kesken. **Sarjakuvan julkistus on kätevää**. Se onnistuu seinänäyttelyinä, koulun omalla tv-kanavalla tai luokan nettisivuilla.

Sarjakuvakerronta on nykyään monimuotoista, joten siitä saa ideoita ja malleja omaan ilmaisuun. Kuvaa ja sanaa yhdistämällä voi kuvata käytännössä kaikkea sitä, mitä kirjoitetulla kielelläkin. Usein **sarjakuvakerronta onnistuu pelkkää kirjoitusta vaikuttavammin tai selkeämmin**. Onnistuneen sarjakuvan keskiössä on tarina, joka ei ole pelkkä kuvitettu kertomus. Tarinamaisuus syntyy ruutuihin valituista kohtauksista, jotka kuvataan kekseliäästi hyödyntäen kuvakerronnan keinoja, kuten lähikuvan ja yleiskuvan vaihtelua, perspektiivivalintoja sekä ääntä, liikettä ja liikkeen nopeutta symboloivia merkkejä.

Kuvitus ohjaa lukijaa eläytymään tarinaan ja muodostamaan näin yksilöllistä lukukokemusta. **Sarjakuvan laatijan on mahdollista käsitellä sensitiivisiä teemoja joko omasta tai yhteisön näkökulmasta**. Näin esimerkiksi ristiriitatilanteita tai mielihyvää tuottavia asioita on mahdollista käsitellä etäännytetysti symbolisen kerroksen kautta. Tässä on kyse taiteelle ominaisesta kuvittelun rajattomuudesta. Sarjakuvakerronnassa ei tarjota valmiita vastauksia vaan ajattelun ja tulkinnan paikkoja lukijoille.

6.2 LUKUVIRTA (READING RIVER)

Tiedätkö, mitkä asiat ovat vaikuttaneet siihen, millainen lukija olet tällä hetkellä? **Olemme kaikki lukijoina erilaisia, ja jokaisen lukijuus on muotoutunut pikkuhiljaa**. Lukijuutta määrittelevät esimerkiksi tekstit, joista pidämme, aihepiirit, joista mieluiten luemme, kirjat, joihin palaamme, mieluisat lukuympäristöt ja kirjoista käydyt keskustelut. **Lukuvirta tekee näkyväksi omaa lukijuutta sekä itselle että muille**. Tehtävänannossa kannattaa olla riittävästi ideoita mutta myös vapautta toteuttaa oma lukuvirtansa haluamallaan tavalla. Lukuvirta-harjoitus **sopii kaikenikäisille ja -tasoisille lukijoille**. Erityisesti varhaiskasvatuksessa harjoitusta voi käyttää **vanhempainilloissa**, joissa tehtävänä voi olla kuvata joko lasten tai huoltajien lukuhistoriaa.

Lukuvirta on visuaalinen esitys siitä, millaista luettavaa ja lukuhetkiä kukin meistä käy läpi tiettyinä ajanjaksona, kuten yhden vuorokauden, viikonlopun tai loman aikana. Lukuvirta muistuttaa kollaasia, sillä siihen voi liittää **kuvia, piirroksia, lehdistä leikattuja kuvia, tekstiä tai muuta materiaalia**. Lukuvirta kollaasissa voi kuvata konkreettista virtaa tai veden virtaamisella voi olla enemmänkin symbolinen

merkitys. Tällöin lukuvirta kuvaa, kuinka me kuljemme erilaisten tekstien virrassa. Lukuvirta on helppo yhdistää kuvataiteisiin.

Lukuvirta soveltuu moneen: opettajan omaa lukijuutta koskeviin pohdiskeluihin, konkretisoimaan lasten lukemisen määrää tai vanhempainiltoihin, joissa pohditaan perheiden lukemisen kulttuuria. Tyypillisesti lukuvirta kuvaa kaikkia aikaisempia lukukokemuksiamme. Kun lukuvirta kuvaa koko lukijahistoriaa, siinä voi kuvata oman elämän merkityksellisiä kirjoja, lukupaikkoja, lukuhetkiä ja vaikka lukemiseen kannustaneita henkilöitä. Harjoitus voi olla yllättävä erityisesti niille, jotka ajattelevat, että eivät juuri lue. Lukuvirta **luo hyvän pohjan lukijuutta ja lukemista koskeviin keskusteluihin.**

Kysymyksiä lukuvirran toteuttamisen tueksi: Mistä teksteistä olet pitänyt eri-ikäisenä? Mikä kirjoissa ja muissa lempimediaisiasi on sinua kiinnostanut? Millaiset seikkailut, hahmot, kirjasarjat, lehdet ja kirjailijat ovat jääneet mieleesi? Missä olet lukenut mieluiten? Kenen kanssa? Mistä olet luettavaa saanut? Onko sinulla kirjoja kotona? Mitä ja missä? Oletko käyttänyt kirjastoa? Kenen kanssa? Mitä olet sieltä lainannut?

6.3 24 TUNNIN HAASTE

24 tunnin -haasteessa pohditaan omaa lukemista **kirjaamalla ylös kaikki luettu ja kuunneltu materiaali vuorokauden aikana.** Harjoitus konkretisoi oppijalle omaa tekstien parissa toimimisen määrää ja ohjaa keskustelemaan lukemisesta muiden kanssa. Lisäksi harjoitus **auttaa opettajaa ymmärtämään oppijoiden yksilöllisyyttä ja suunnittelemaan opetusta.** Yleensä harjoitus auttaa huomaamaan, että jokainen lukee tai kuuntelee tekstejä enemmän kuin ajattelee. Harjoituksen konkreettinen tuotos voi olla muistiinpanoja ja luetteloita. Halutessa harjoitukseen voi liittää erilaisten **havainnollistavien kuvaimien tekemistä** joko käsin tai digitaalisesti. Harjoitus **sopii kaikille kouluikäisille.** Varhaiskasvatuskäisten kanssa harjoituksen voi pääsääntöisesti toteuttaa perheen 24 tunnin haasteena.

Seuraavassa **konkreettiset ohjeet** harjoituksen toteuttamiseen. Harjoitus kannattaa toteuttaa vaiheittain ja mallintamalla.

MALLINTAMINEN

Ensimmäinen vaihe

Mieti hetki, mitä luet tai millaisia tekstejä käsittelet päivän aikana. Aloita siitä hetkestä, kun heräät ja jatka tähän hetkeen. Tee muistiinpanoja vapaasti kellonaikojen mukaan. Käytä tähän vaikka kymmenen minuuttia.

Tässä malli yhdestä tunnista: Klo 7.00: Heräsin ja luin heti puhelimesta yön aikana tulleen viestin; Klo 7.30: Katsoin uutislähetystä, ja luin TV-ruudulta päivän uutisot-sikoita; Klo 7.50: Lähdin kouluun ja laitoin viestin ystävälle, joka vastasi. Klo 8.00: Menin oppitunnille ja luimme yhdessä kirjaa noin 20 min.

Toinen vaihe

Mietipä nyt vielä tarkemmin. Luitko ehkä kuitenkin enemmän? Lukeminen ja tekstit ovat muutakin kuin kirjaimia ja sanoja paperilla tai ruudulla. Katso nyt muistiinpanojasi hiukan tarkemmin ja pohdi vaikka seuraavia juttuja? Tuoteselosteet, kuvat, pelit, kauppojen kyltit ja mainokset matkalla kouluun, koulun ruokalista ja oves-sa oleva muistutus, YouTube-videon katsominen. Mitä kaikkea voikaan lukea? Tai kuunnella? Mieti vielä hetki ja täydennä tehtävää.

VARSINAINEN TEHTÄVÄNANTO

Nyt tiedät, mitä pitää tehdä. Valitse päivä ja kirjaa sen aikana mahdollisimman tarkasti ylös kaikki lukemiset ja kuuntelemiset. Aloita, kun heräät ja lopeta, kun menet nukkumaan. Voit kirjata kaiken aina, kun huomaat lukevasi, mutta voit myös tallentaa niitä mieleesi ja kirjata muistiin sopivin välein. Voit tehdä aikajanaa. Se on helppointa. Kirjaa ylös, mitä teit, mikä oli materiaalina ja kuinka kauan kesti. Halutessasi voit kuvittaa aikajanasasi. Valmistaudu kertomaan ajankäyttötutkimuksestasi muille.

6.4 ELÄINHAHMOT OMAN LUKIJUUDEN KUVAAJANA

Oman lukijuuden piirteiden tunnistaminen on tärkeää, koska sitä kautta voi laajentaa omaa kirjallisuuden tuntemustaan ja löytää tapoja tukea omaa lukemista. Eläinhahmo-kortit auttavat oppijoita kuvaamaan lukijuuttaan muille ja huomaamaan lukemiseen liittyviä yksilöllisiä sekä yhteisöllisiä piirteitä. Kortteihin valitut

eläinhahmot ovat tuttuja kaikille, ja siksi kortteja on helppo käyttää. Harjoituksen aluksi voi kuitenkin yhdessä keskustella eläinten ominaisuuksista ja vaikka lisätä niille oppijoiden ajattelemia ominaisuuksia. Materiaalin avulla **omaa lukijuutta kuvataan valitsemalla yksi tai kaksi eläinhahmoa**. Voit olla orakka, joka varastoi lukuvinkkejä ja lukee mielellään samaa kuin muut, sikava, joka lukee kaikkea, kunhan ehtii, tai ihan vaan lukeva sika eli kaikkiruokainen lukija. Eläinhahmokortit **sopivat kaikenikäisille ja -tasoisille lukijoille**.

Korttien avulla voi kuvata omaa lukijuuttaan ja verrata sitä muihin: **korttien avulla ymmärtää, että olemme lukijoina yksilöllisiä, mutta samalla osa lukijayhteisöä**. Lisäksi hahmojen kautta omaa lukijuutta voi tarkastella etäännytetysti. Korttivalintojen ja korteista käytävän keskustelun pohjalta opettaja voi suunnitella lukuryhmiä ja ottaa oppilaiden lukijuudet huomioon opetusta suunnitellessaan. Lisäksi korttien pohjalta voi toteuttaa jatkotehtäviä esimerkiksi piirtämällä hahmon ja liittämällä kuvaan kiinnostavia aihepiirejä (vaikka kollaasitekniikalla) niin, että kuvassa voi olla jalkapalloa pelaava sikava, jonka toimintaa Jari Litmanen seuraa. Tämä tarkoittaa, että oppija lukee mielellään kaikenlaisia tekstejä ja on kiinnostunut jalkapalloaiheesta sekä erityisesti Jari Litmasesta.

Seuraavassa ehdotus siitä, mitä ominaisuuksia eri eläinhahmoihin voi lukijuuden näkökulmasta sisältyä:

sika = kaikkiruokainen

papukaija = toistaa itseään

joutsen = uskollinen yhdelle

orava = kerää varastoon

harakka = varastaa muilta

karhu = hereillä vain osan vuodesta

valas = kulkee pitkiäkin matkoja

käärme = voi luoda nahkansa uudestaan

lepakko = toimessa vain ilta-aikaan

kameleontti = muuntautuu moneksi

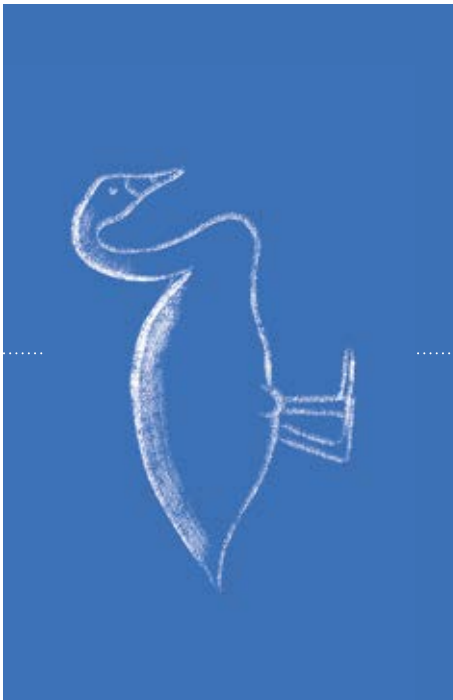
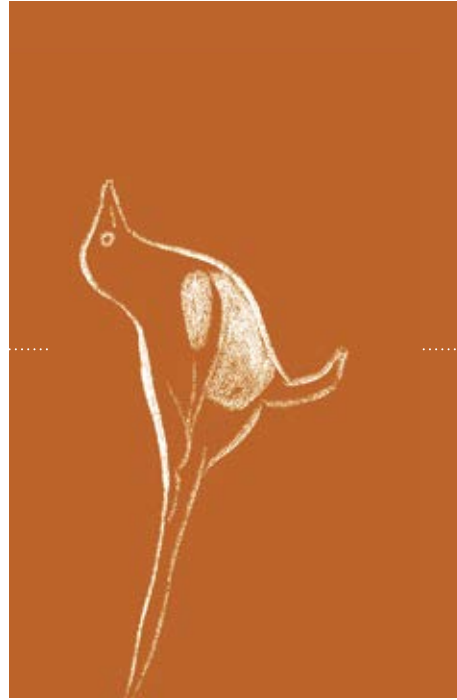
sopuli = haluaa lukea yhdessä muiden kanssa

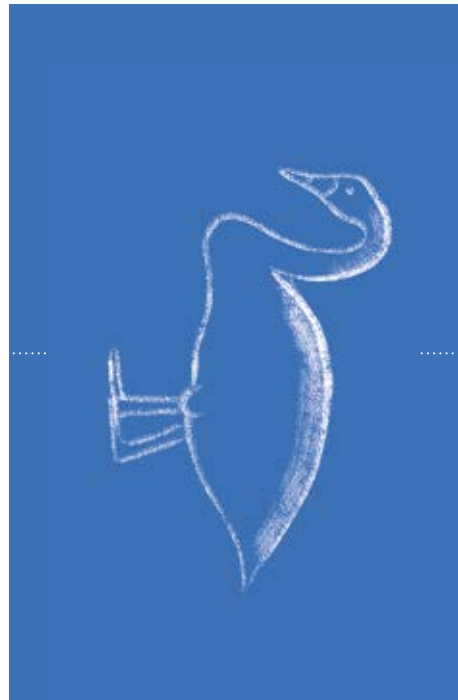
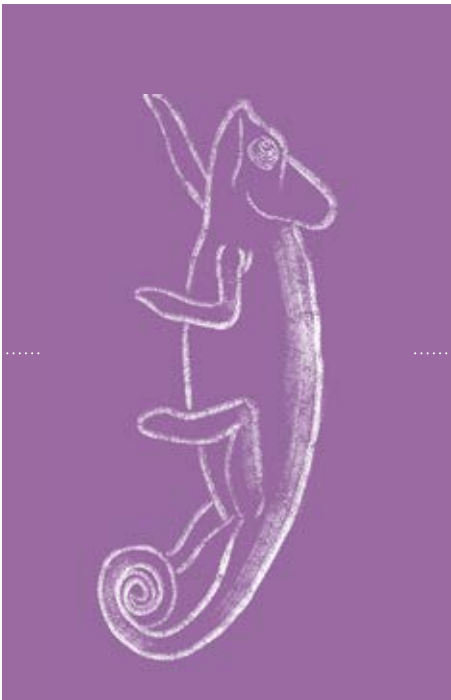
tapiiri = haluaa lukea yksin kuin erakko

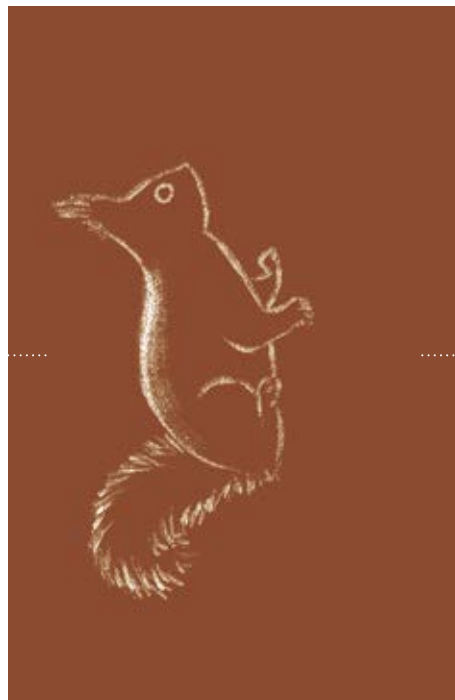
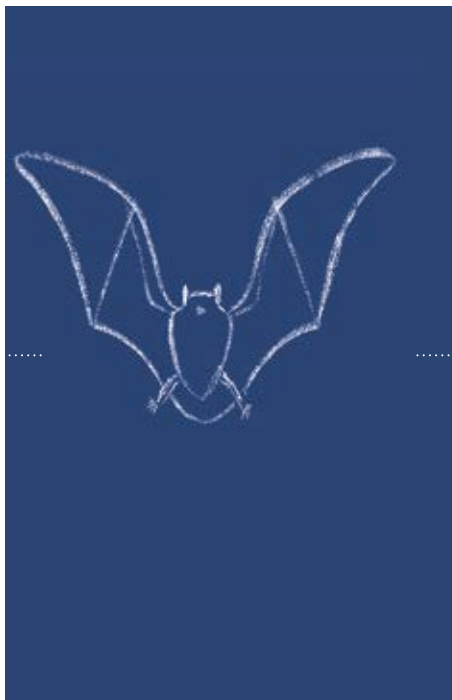
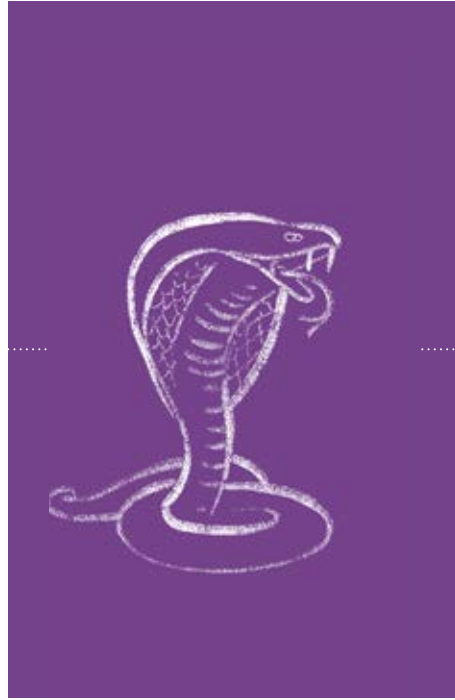
kotikissa = haluaa lukea suomalaisessa ympäristössä tapahtuvista asioista

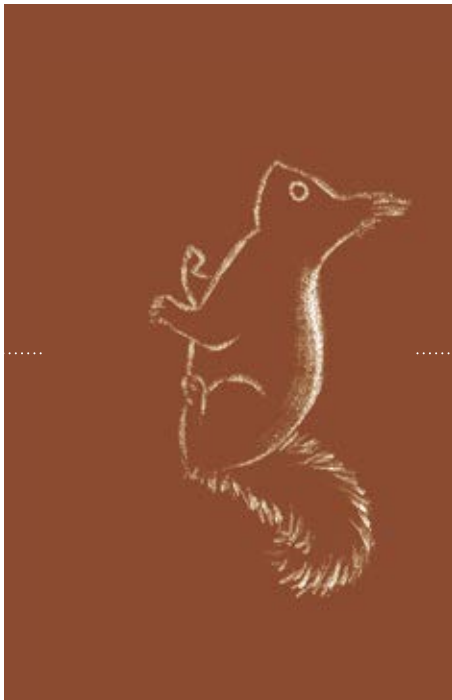
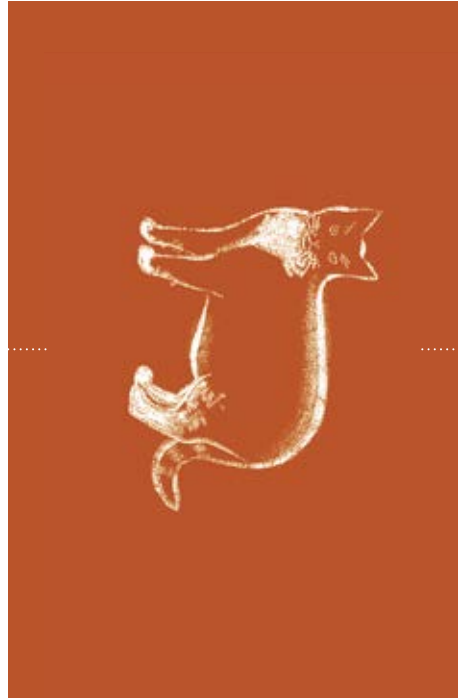
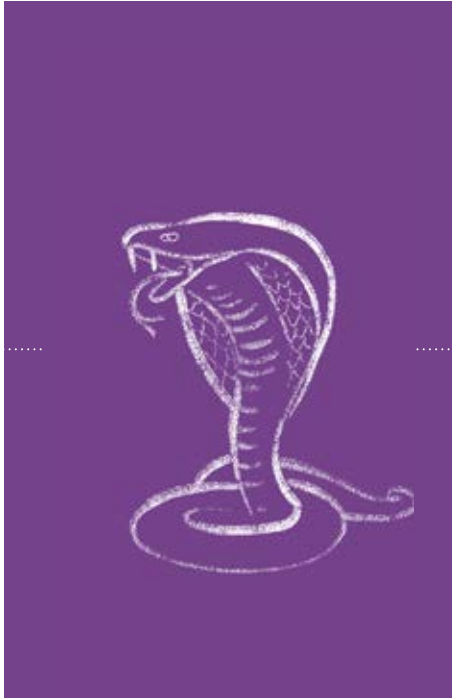
panteri = haluaa lukea eksoottista aiheista.

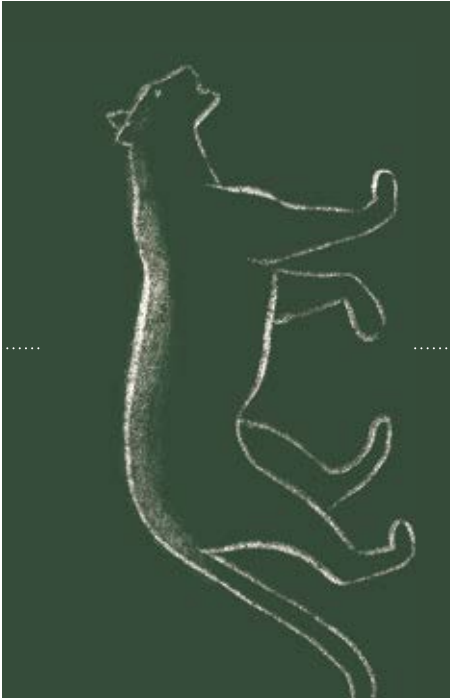
Kortteja on helppo tehdä lisää käyttämällä verkosta löytyviä ilmaisia kuvapankkeja.

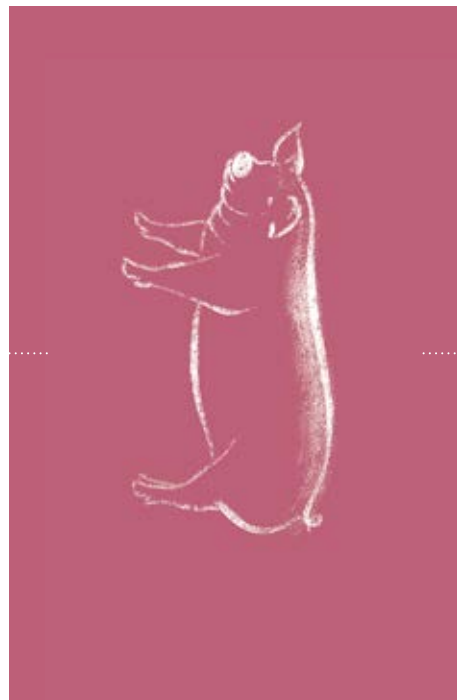
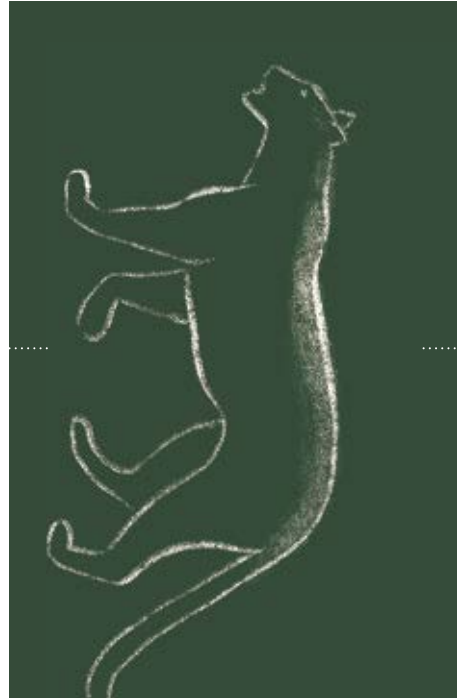


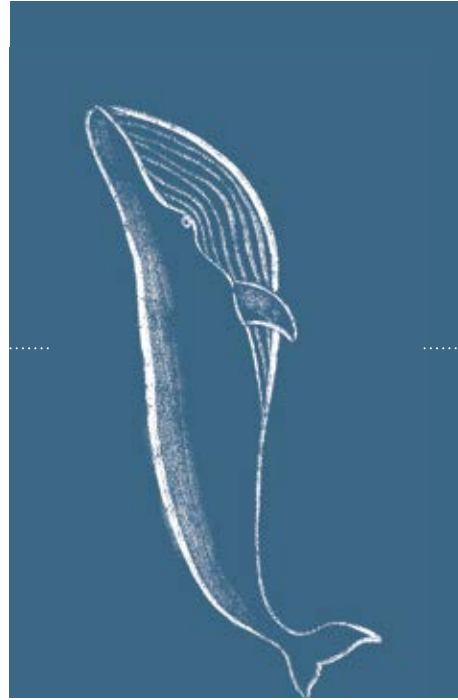






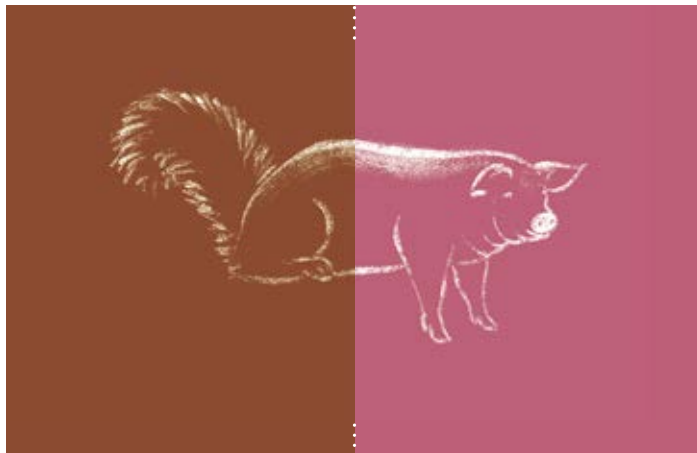






Esimerkki: oraka

orava = kerää varastoon; sika = kaikkiruokainen;



6.5 LUKUKOKEMUSKORTIT

Lukukokemuskortit auttavat **kuvaamaan omaa lukukokemusta** ja tekevät sen näkyväksi muille. Lukukokemuskortit sopivat **lähes kaikenikäisille ja -taitoisille lapsille ja nuorille alkaen noin kolmivuotiaista**. Korttien käyttöä voi eriyttää korttimäärään vaikuttamalla.

Kortit kuvaavat **väreillä lukukokemusta** ja korttien **symbolit perustelevat kokemusta**. Perusmuotoisessa harjoituksessa kaikki 32 korttia levitetään lattialle ja oppijat valitsevat parhaiten omaa lukukokemustaan kuvaavan kortin. Jos jokainen on lukenut oman kirjan, kortit voi laittaa näytteille yhdessä kirjan kanssa, ja lukija kertoo perustelut korttivalinnalle. Jos taas kyseessä on yhteisen kirjan lukukokemuksesta keskusteleminen, voidaan eri oppijoiden korttivalintojen pohjalta keskustella valintojen perusteista ja valita keskustelun lopuksi kortti tai kortit, jotka kuvaavat parhaiten yhteistä kokemusta. Yhtenä keskustelun lähtökohtana voi käyttää myös sitä, kuinka moni on valinnut saman kortin, ja aloittaa keskustelu vaikka suosituimmasta näkemyksestä.

KORTTIEN VÄRIT:

PUNAINEN = Tämä kirja oli ihan paras. Suosittelen muille.

VIHREÄ = Tämä kirja oli ihan ok.

SININEN = Tämä kirja ei herättänyt erityisiä tunteita. Ei hyvä eikä huono.

HARMAA = Tästä kirjasta en pitänyt. En suosittelen.

KORTTIEN SYMBOLIT:

(harmaiden ja sinisten korttien kohdalla symbolin merkitys voi olla päinvastainen)

SYDÄN = Kirjassa oli paljon tunteita

HEHKULAMPPU = Kirja sai ajattelemaan

KYNÄ = Kirjan teema tai aihepiiri oli kiinnostava

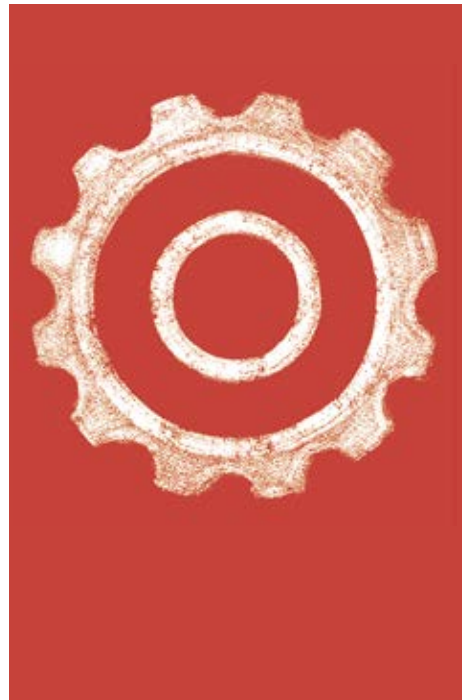
RATAS = Kirjassa oli paljon toimintaa

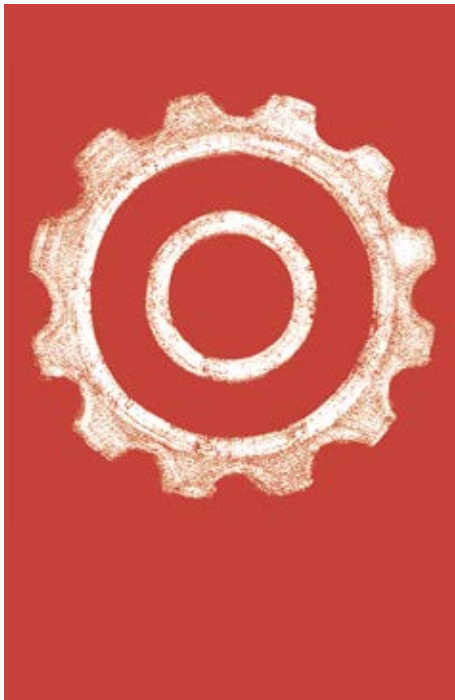
KYSYMYSMERKKI = Opin kirjasta uusia asioita

RALLILIPPU = Kirja oli nopea lukea

LAHJAPAKETTI = Kirja yllätti minut

PINO KIRJOJA = Haluan lukea samanlaisia kirjoja.









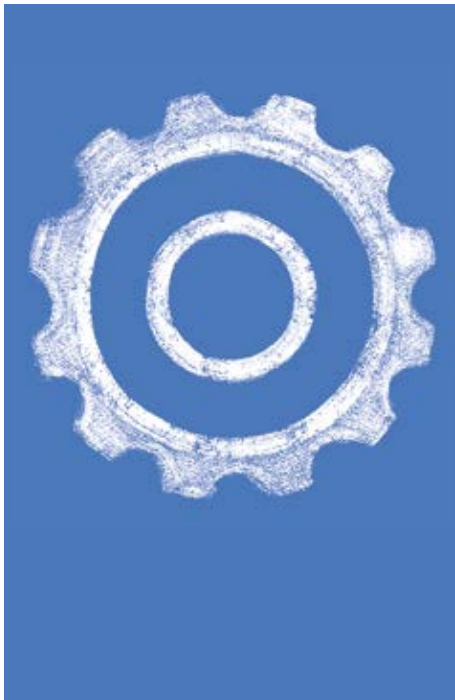






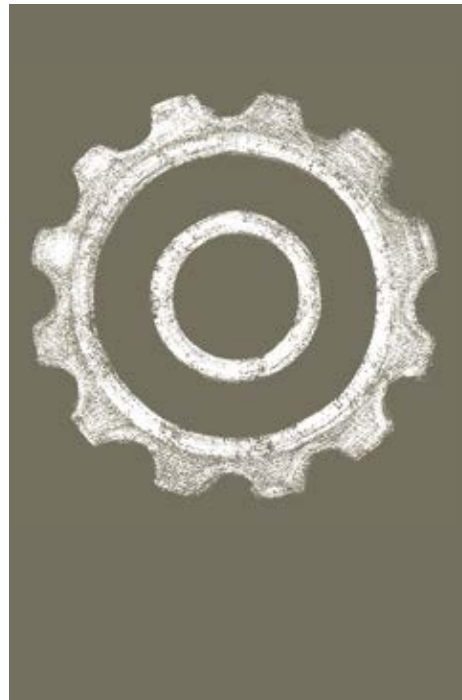
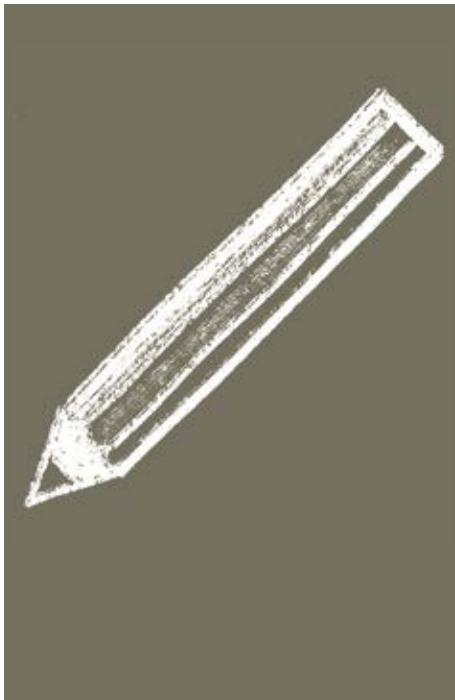
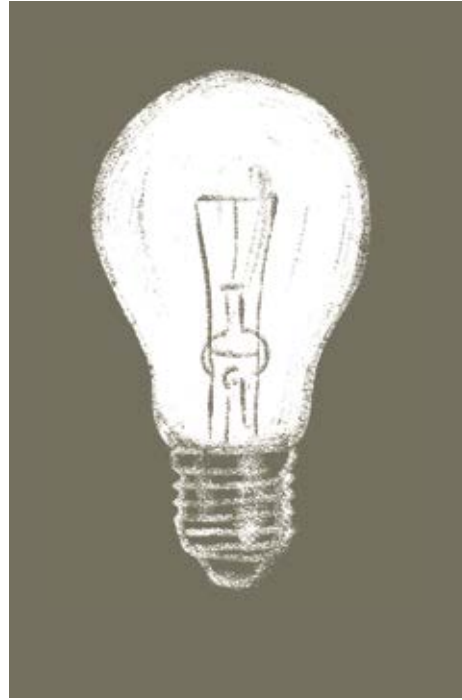


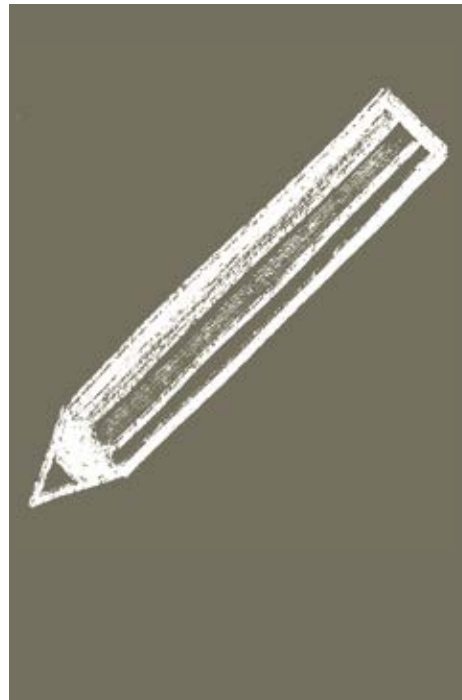
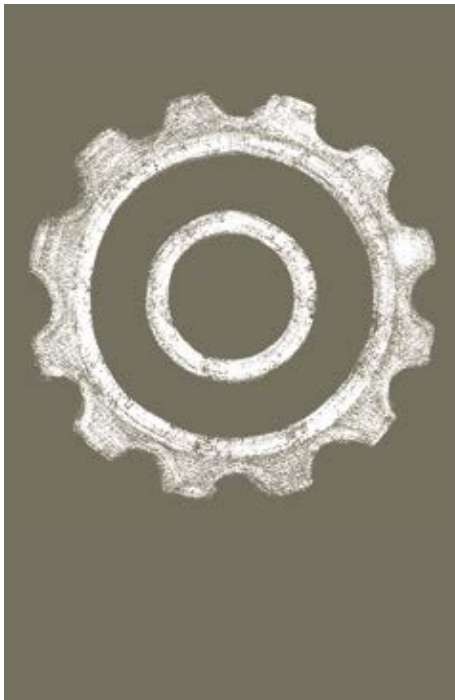
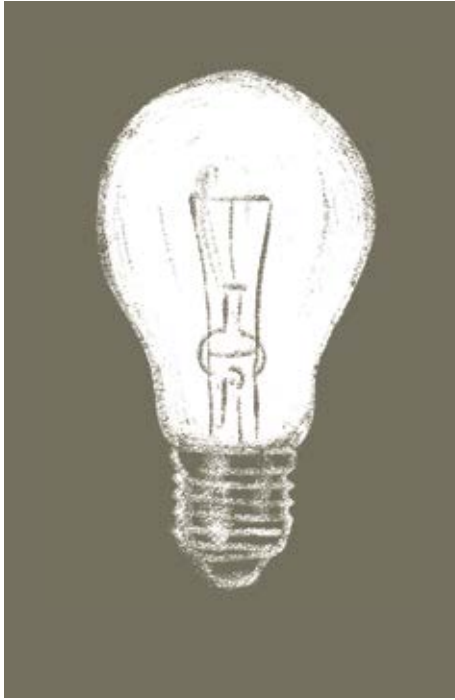
















6.6 OPPILAAN TYÖSKENTELYN, LUKEMISEN JA KIRJOITTAMISEN ITSEARVIOINTI

Seuraavassa on joitakin lauseen alkujia, joita voi käyttää **lukemisen ja lukemiseen liittyvän toiminnan arviointiin erityisesti kouluikäisten kanssa.**

1 Ajatuksen virittäjiä oman työskentelyn arviointiin:

Tiesin löytäneeni xx aiheen, kun - -

Nämä kolme sanaa/asiaa opin xx tehdessäni: - -

Aiheeseen tutustumista ja teksteihin eläytymistä auttoivat - -

alitsemani aiheen tutkiminen / tästä aiheesta kirjoittaminen oli tärkeää, koska - -

Nämä neljä sanaa kuvaavat asioita, jotka olivat mukavinta xx tehdessä - - .

2 Ajatuksen virittäjiä lukemisen itsearviointiin:

Tiesin olevani sisällä kirjassa/tekstissä, kun - -

Tiesin, että kirja/teksti oli parhaimmillaan, kun - -

Tiesin, miten kirja/teksti päättyy, kun - -

Nämä 3 sanaa/asiaa opin, kun luin kirjaa/tekstiä - - .

3 Ajatuksen virittäjiä kirjoittamisen (tekstin tuottamisen) itsearviointiin:

Tiesin, että nämä tekstit kannattaa ottaa xx

Tiesin, että xx kirjoittaminen alkaa sujua, kun - -

Tiesin, että xx alkaa valmistua, kun - -

Nämä 3 sanaa/asiaa opin xx laatimisesta - -

7.
AGNETA MÖLLER-SALMELAN
TERVEISET TARU®-OPPAAN
KÄYTTÄJÄLLE:

GÖR DIN HÖGLÄSNING INSPIRERANDE, FÄNGSLANDE OCH INTRESSANT!

FRÅN HÖGLÄSNING TILL MEDLÄSNING

En av de viktigaste metoderna för att inspirera barn och ungdomar till ett eget läsintrresse är givetvis pedagogens egen högläsning i klassen. Läraren är alltid en förebild! Ett bättre begrepp än högläsning med tanke på inspirationsfaktorn är medläsning. En högläsare kan mekaniskt läsa en text eller en bok utan större förberedelser. En medläsare har undersökt texten på djupet och är på riktigt intresserad av vad texten kan göra med eleverna. Medläsaren uppmärksammar både boken och åhörarna samtidigt. Detta ger de bästa möjligheterna att efter läsningen hålla stimulerande och välgörande boksamtal. Det lönar sig att odla en öppen, vänlig och tillåtande samtalskultur i klassen. Ett samtal är inte ett förhör utan mera ett tillfälle där eleverna och pedagogerna tillsammans diskuterar texten. Inled gärna t.ex samtalen med ”Jag undrar” istället för att använda ”Varför” frågor. Involvera eleverna i bokens händelser genom att fråga ”Hur skulle du ha gjort i den här situationen? Hur skulle det ha känts för dig? Vad skulle du ha sagt till bokens huvudperson...? Vem skulle du ha vilja vara i den här boken?”

LÄSNINGENS KVALITET ÄR NYCKELN TILL ATT FÅ FRAM ALLA LÄSNINGENS FÖRDELAR. DET RÄCKER INTE ATT LÄSA HÖGT MAN MÅSTE LÄSA BRA. PERFEKTION ÄR ATT OMVÄRLDEN RUNT ÅHÖRARNAS FÖRSVINNER. LÄSNINGEN SKALL VARA MAGISK OCH ENTUSIASTISK. BOKSAMTALET EFTER LÄSNINGEN KRÄVER ENGAGEMANG.

Hur förbereder du dig inför läsningen?

Det viktigaste är givetvis boken du väljer att läsa. Boken du väljer att läsa skall du ha valt för att du verkligen, verkligen tycker om den! Läs aldrig en bok som du inte känner till och inte har bekantat dig med på förhand. Om du känner starkt för ämnet i boken och du har ÖVAT att läsa den då har du alla möjligheter att göra högläsningen till en högtidsstund!

Det lönar sig att följa med bokutgivningen och hålla sig uppdaterad med vad som är på gång i bokvärlden. Det är viktigt att ha ett bra samarbete med det lokala biblioteket. Där hittar man även böcker som inte längre finns att köpa. Ge dig tid att välja!

Boken bör tilltala dig på alla plan. Innehållet, värderingarna och språket skall vara på rätt nivå för åhörarna! Stå bakom ditt val. Du är den bästa inspiratören för den bok som du själv gillar. Välj en bok där du vet att du kan vara närvarande i texten hela tiden.

Läs boken och notera pulsplatser. Var skulle du vid en punkt eller ett frågetecken hålla den längsta pausen i din läsning? Där du uppmärksammar skiljetecknen extra noggrant med en längre tystnad låter du åhörarna tänka till inför samtalet.

Fundera om boken har ett budskap och formulera det för dig själv. Utgående från budskapet för du stoff till många viktiga samtalsämnen.

Din närvaro gör skillnad

Närvaron fordrar av läsaren fullständig koncentration och hjälper hen så att uttryck och kroppsspråk blir ett instrument för det hen läser. Närvaron skall höras, synas och kännas hos både åhörare och läsare. Visa bokens känslor i ditt ansikte! Barnen avläser dina ansiktsuttryck hela tiden! Betona din text, ge den liv och färg! Tala med hög eller med låg röst, snabb vid spänning, fart och fläng. Låååååångsamt då det händer något sorgligt. Basröst eller gällröst. Betona på samma sätt varje gång du läser samma bok.

Hur vet dina åhörare vem som talar om det finns dialog i boken? Du kan med små förändringar i din läsning tydliggöra vem som talar.

Var förberedd! Öva, öva och öva!

Påläst har man större chans att läsa levande! Man undviker motivövertäckningar. Man har lätt att använda minspel och röstläge, förbereda ordförklaringar och förståelsepuffar i bisatser utan att stämningen i boken blir lidande.

Nettas bästa tips!

Välj din bok med största omsorg!

Tänk på omgivningen! Kan du förändra miljön ens lite? Gör klassrummet lugnt och laddat. Använd punktbelysning hellre än lysrör i taket. Ta ner tempot och hitta på inledningsrutiner.

Öva din högläsning! Låt dina känslor och tankar synas i ditt ansikte då du läser.

Håll rätt i boken! Alla ska kunna se bilderna utan att påpeka. Använd ficklampa då du läser bilderböcker.

Använd hemliga röstningar i värdeladdade frågor. Eleverna besvarar frågan genom att markera med ena handen och täcka för ögonen med den andra. En bok som med fördel kan användas just för hemliga röstningar är Lex William Joyce; Morris Lessmore och de fantastiska flygande böckerna.

Agneta Möller-Salmela, Läsinspiratör

LÄHTEET

- Aerila, J.-A., & Kauppinen, M. 2018. TARU: tarinoilla lukijaksi. Kielikukko, <https://finrainfo.fi/wp-content/uploads/2020/02/Kielikukko-3-2018-www.pdf> Open Access
- Aerila, J.-A., Sario, S. & Kauppinen, Niinistö, E.-M., M. 2019 (toim.) Ytimessä. Kirja kaiken oppimisen keskiöön. Vaasa: Turun yliopisto, Itä-Suomen yliopisto. aoe.fi/materiaali/532
- Aerila, J.-A., & Kauppinen, M. 2019. Sytytä lukukipinä: pedagogisia keinoja lukuinnon herättelyyn. PS-kustannus.
- Aerila, J.-A. & Kauppinen, M. 2020. Stories Make Readers: Enhancing the Use of Fictional Literature with Multilingual Students. In G. Neokleous, A. Krulatz & R. Farrelly (toim.) Handbook of Research on Cultivating Literacy in Diverse and Multilingual Classrooms. IGI Global.
- Neitola, M., Aerila, J.-A. & Kauppinen, M. 2020 (toim.) Rinnalla. Taide, kerronta ja sosiaalisemotionaalinen oppiminen varhaiskasvatuksessa. Turun yliopisto, Oulun yliopisto. https://sites.utu.fi/rinnalla/wp-content/uploads/sites/56/2021/01/rinnalla_e-kirja.pdf Open Access
- Aerila, J.-A., & Kauppinen, M. 2021. Kirjasta kaveri: sytykkeitä lukijaksi kasvamiseen. PS-kustannus.
- Aerila, J.-A., & Kauppinen, M. 2019. Yhteisöllisyys on voimavara myös lukemisessa. Onnimanni, 2019(2).
- Aerila, J.-A., & Kauppinen, M. 2021. Varhaiskasvatuksen sanataide tuottaa iloa ja kehittää tunnetaitoja. Onnimanni, 2021(1).
- Aerila, J.-A., Lähteelä, J., Kauppinen, M. A. & Siipola, M. 2021. Holistic Literature Education as an Effective Tool for Social-Emotional Learning. Teoksessa J. Tussey & L. Haas (toim.), Handbook of Research on Supporting Social and Emotional Development Through Literacy Education. IGI Global. Advances in Educational Technologies and Instructional Design Book Series.
- Aerila, J.-A., Kauppinen, M. & Siipola, M. 2022. Kamishibai: Multisensory Storytelling for Arts-Based Literature and Language Education. Journal of Creative Practices in Language Learning and Teaching, 2(10) <https://cplt.uitm.edu.my/v1/index.php/journal-volume/volume-10-2022/vol-10-no-2-nov-2022>
- De Heer, M., Aaltonen, A., Aerila, J.-A., & Kauppinen, M. 2022. Iltasatukirjahylly lisäsi lasten lukuintoa Helsingissä. Kielikukko, 2022(2).
- Kauppinen, M. 2016. Monilukutaito : Teoksessatarinan elementit. In J.-M. Norrena (toim.), Ryhmä oppimaan!. PS-kustannus.

Kauppinen, M., & Aerila, J.-A. 2020. Kielitietoinen kirjallisuuskasvatus. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 11(3). <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-toukokuu-2020/kielitietoinen-kirjallisuuskasvatus> Open Access

Kauppinen, M., & Aerila, J.-A. 2020. Potrettikuvista minatyöriiputarhoihin ja lukuvirtoihin: kirjallisuusperustaista kielikasvatusta taidemenetelmin (LivArt). *Kielikukko*, 40(1). <https://finrainfo.fi/wp-content/uploads/2020/07/Kielikukko%201%202020%20www.pdf> Open Access

Kauppinen, M., & Aerila, J.-A. 2022. Kerrontapolkua pitkin yhteisölliseen lukemiseen: opettajan ammatillinen kehittyminen keskiössä. *Kielikukko*, 2022(2).

Kauppinen, M., & Aerila, J.-A. 2022. Opettajien eläytyvä lukeminen: kirjallisuusterapeuttinen lähestymistapa fiktion. *Kielikukko*, 2022(2).

Kauppinen, M. & Aerila, J.-A. 2022. Iloa, hyvinvointia ja oppimista kirjallisuuskasvatuksesta pienille ja isommillekin. Teoksessa I. Ruokonen (toim.) *Ilmaisun ilo – käsikirja 0–8-vuotiaiden taidekasvatukseen*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kauppinen, M., & Aerila, J.-A. 2022. Kerrontapolkua pitkin yhteisölliseen lukemiseen: opettajan ammatillinen kehittyminen keskiössä. *Kielikukko*, 2022(2). https://finrainfo.fi/wp-content/uploads/2023/02/Kielikukko_2_2022_www.pdf Open Access

Lähteelä, J., Aerila, J.-A., & Kauppinen, M. 2021. Taide polkuna kieleen: taidelähtöinen kielenoppiminen ja kielitietoisuuden kehittäminen. Teoksessa T. Kangasvieri, L. Lempel, A. Palojarvi, & J. Moate (toim.), *Innovatiivisen kielikasvatuksen kartta & kompassi: askeleita kehittämistyöhön*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Lähteelä, J., Aerila, J.-A., & Kauppinen, M. 2021. Hiljaiset kirjat: tarinoita kaikilla kielillä. Turun yliopisto; Jyväskylän yliopisto; Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://sites.utu.fi/iki-taru/wp-content/uploads/sites/302/2021/09/2021-Hiljaiset-kirjat-lkitaru.pdf> Open Access

Tuomi, M. & Kulju, P. 2015. *E-KUVAKIRJOJA IPADEILLA*. Teoksessa T. Kaartinen (toim.) *Monilukutaito kaikki kaikessa*. Tampere: Tampereen yliopiston normaalikoulu.

VERKKOSIVUJA

TARU® - Tarinoilla lukijaksi -verkkosivut, <https://tarinoillalukijaksi.fi/>

IKI-Taru-hankkeen verkkosivut: www.utu.fi/iki-taru

POLKU-hankkeen verkkosivut: www.utu.fi/polku

Active Libraryn verkkosivut: <https://peda.net/id/28f0c260f>

Kopiraittilan verkkosivut: <https://kopiraittila.fi>

Mediakasvatusseuran verkkosivut: <https://mediakasvatus.fi>

Kirjoittajat:

Juli-Anna Aerila ja Merja Kauppinen, TARU® - Tarinoilla lukijaksi -mallin kehittäjät
<https://tarinoillalukijaksi.fi/>

Kuvitus ja taitto:

Esa Vehmassalo

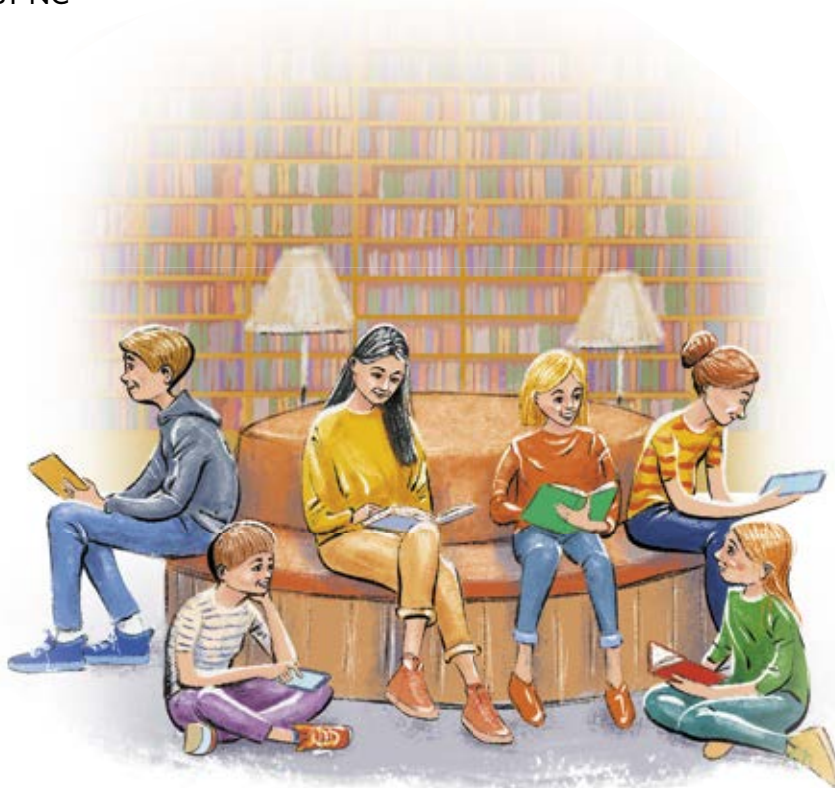
Kehittämiskeskus Opinkirjo ja TARU® - Tarinoilla lukijaksi

<https://opinkirjo.fi>

ISBN 978-952-5853-90-2 (painettu)

ISBN 978-952-5853-91-9 (PDF)

CC-BY-NC



OPINKIRJO
KEHITTÄMISKESKUS

TARU®
Tarinoilla lukijaksi